

Once upon a midnight dreary, while I pondered, weak and
weary,
Over many a quaint and curious volume of forgotten lore —
While I nodded, nearly napping, suddenly there came
a tapping,
As of some one gently rapping, rapping at my chamber
door —
5 “ ‘Tis some visitor,” I muttered, “tapping at my chamber
door —
Only this and nothing more.”

Ah, distinctly I remember it was in the bleak December;
And each separate dying ember wrought its ghost upon the
floor.
Eagerly I wished the morrow; — vainly I had sought to
borrow
10 From my books surcease of sorrow — sorrow for the lost
Lenore —
For the rare and radiant maiden whom the angels name
Lenore —
Nameless *here* for evermore.

And the silken, sad, uncertain rustling of each purple
curtain
Thrilled me — filled me with fantastic terrors never felt
before;
15 So that now, to still the beating of my heart, I stood repea-
ting
“ ‘Tis some visitor entreating entrance at my chamber
door —
Some late visitor entreating entrance at my chamber
door; —
This it is and nothing more.”

20 Presently my soul grew stronger; hesitating then no longer,
 "Sir," said I, "or Madam, truly your forgiveness I implore;
 But the fact is I was napping, and so gently you came rapping,
 And so faintly you came tapping, tapping at my chamber door,
 That I scarce was sure I heard you" — here I opened wide
 the door; — — —
 Darkness there and nothing more.

25 Deep into that darkness peering, long I stood there wonder-
 ring, fearing,
 Doubting, dreaming dreams no mortal ever dared to dream
 before;
 But the silence was unbroken, and the stillness gave no
 token,
 And the only word there spoken was the whispered word,
 "Lenore?"
 This I whispered, and an echo murmured back the word,
 "Lenore!"

30 Merely this and nothing more.

Back into the chamber turning, all my soul within me
 burning,
 Soon again I heard a tapping somewhat louder than
 before.
 "Surely," said I, "surely that is something at my window
 lattice;
 Let me see, then, what thereat is, and this mystery
 explore —
 35 Let my heart be still a moment and this mystery
 explore; —
 'Tis the wind and nothing more!"

Open here I flung the shutter, when, with many a flirt and
 flutter,
 In there stepped a stately Raven of the saintly days of
 yore;
 Not the least obeisance made he; not a minute stopped or
 stayed he;

40 But, with mien of lord or lady, perched above my chamber
 door —
 Perched upon a bust of Pallas just above my chamber
 door —

Perched, and sat, and nothing more.

Then this ebony bird beguiling my sad fancy into smiling,
 By the grave and stern decorum of the countenance it wore,
 45 "Though thy crest be shorn and shaven, thou," I said,
 "art sure no craven,
 Ghastly grim and ancient Raven wandering from the
 Nightly shore —
 Tell me what thy lordly name is on the Night's Plutonian
 shore!"

Quoth the Raven "Nevermore."

Much I marvelled this ungainly fowl to hear discourse so
 plainly,
 50 Though its answer little meaning — little relevancy bore;
 For we cannot help agreeing that no living human being
 Ever yet was blessed with seeing bird above his chamber
 door —
 Bird or beast upon the sculptured bust above his chamber
 door,

With such name as "Nevermore."

55 But the Raven, sitting lonely on the placid bust, spoke only
 That one word, as if his soul in that one word he did
 outpour.
 Nothing farther then he uttered — not a feather then he
 fluttered —
 'Till I scarcely more than muttered "Other friends have
 flown before —
 On the morrow *he* will leave me, as my Hopes have flown
 before."

60 Then the bird said "Nevermore."

Startled at the stillness broken by reply so aptly spoken,
 "Doubtless," said I, "what it utters is its only stock and
 store

Caught from some unhappy master whom unmerciful
 Disaster
 Followed fast and followed faster till his songs one burden
 bore —
 65 Till the dirges of his Hope that melancholy burden bore
 Of 'Never — nevermore.' ”

But the Raven still beguiling my sad fancy into smiling,
 Straight I wheeled a cushioned seat in front of bird and
 bust and door;
 Then, upon the velvet sinking, I betook myself to linking
 70 Fancy unto fancy, thinking what this ominous bird of
 yore —
 What this grim, ungainly, ghastly, gaunt, and ominous
 bird of yore
 Meant in croaking “Nevermore.”

This I sat engaged in guessing, but no syllable expressing
 To the fowl whose fiery eyes now burned into my bosom's
 core;
 75 This and more I sat divining, with my head at ease
 reclining
 On the cushion's velvet lining that the lamp-light gloated
 o'er,
 But whose velvet-violet lining with the lamp-light gloating
 o'er,
 She shall press, ah, nevermore!

Then, methought, the air grew denser, perfumed from an
 unseen censer
 80 Swung by seraphim whose foot-falls tinkled on the tufted
 floor.
 “Wretch,” I cried, “thy God hath lent thee — by these
 angels he hath sent thee
 Respite — respite and nepenthe from thy memories of
 Lenore;
 Quaff, oh quaff this kind nepenthe and forget this lost
 Lenore!”
 Quoth the Raven “Nevermore!”

85 “Prophet!” said I, “thing of evil! — prophet still, if bird or
 devil! —
 Whether Tempter sent, or whether tempest-tossed thee here
 ashore,
 Desolate yet all undaunted, on this desert land
 enchanted —
 On this home by Horror haunted — tell me truly, I
 implore —
 Is there — is there balm in Gilead? — tell me — tell me,
 I implore!”

90 Quoth the Raven “Nevermore.”

“Prophet!” said I, “thing of evil! — prophet still, if bird
 or devil!
 By that Heaven that bends above us — by that God we both
 adore —
 Tell this soul with sorrow laden if, within the distant
 Aidenn,
 It shall clasp a sainted maiden whom the angels name
 Lenore —
 95 Clasp a rare and radiant maiden whom the angels name
 Lenore.”

Quoth the Raven “Nevermore.”

“Be that word our sign of parting, bird or fiend!” I shrieked
 upstarting —
 “Get thee back into the tempest and the Night's Plutonian
 shore!
 Leave no black plume as a token of that lie thy soul hath
 spoken!
 100 Leave my loneliness unbroken! — quit the bust above my
 door!
 Take thy beak from out my heart, and take thy form from
 off my door!”

Quoth the Raven “Nevermore.”

And the Raven, never flitting, still is sitting, *still* is sitting
 On the pallid bust of Pallas just above my chamber door;
 105 And his eyes have all the seeming of a demon's that is
 dreaming,

And the lamp-light o'er him streaming throws his shadow
on the floor;
And my soul from out that shadow that lies floating on the
floor
Shall be lifted -- nevermore!

Textová poznámka

¹ *Hávan* se zachoval v patnácti autorizovaných verzích, v jednom úplném a jednom neúplném rukopise. Spousta různočtení se týká interpunkce, užívání velkých písmen, proložených slov a pravopisu. Očištěný text podává poslední (časopisickou) verzi, která vyšla za autora života a byla jím autorizována.

Hlavní odchylky proti většině předchozích vydání jsou v těchto verších:

- 9: vainly I had sought to borrow] vainly I had *tried* to borrow
27: and the stillness gave no token] and the *darkness* gave no token
28: was the whispered word, "Lenore?"] was the whispered word
"Lenore".
31: Back into the chamber turning] *Then* into the chamber turning
39: not a minute stopped or stayed he] not *an instant* stopped or
stayed he
51: that no living human being] that no *sublunary* being
67: my sad fancy into smiling] *all my sad soul*'into smiling
80: Swung by seraphim whose foot-falls] Swung by *angels* whose
faint foot-falls'

A. B.

HAVRAN

VRATISLAV KAZIMÍR ŠEMBERA

Ležím v noci, o půlnoci, churavý a bez pomoci —
zaháním si v své nemoci čtením trapně dlouhý čas;
vtom usínám já znenáhla — aj, tu jak by ruka sáhla
po dveřích; cos klepe jemně — hle, teď zase, zas a zas.
5 Přítel, myslím, jde snad ke mně, klepe zase, zas a zas,
jenom to a více nic.

V prosinci to bylo, jasně vím, děj události žásné
ve mně nikdy nevyhasne; kolem mne ulehl stín.
Palná touha jitra ždá si, marně vedou v dávné časy
10 mysl moji kněh mých krásy; bol mne pojal ve svůj klín,
bol o mrtvou Leonoru, ten mne pojal ve svůj klín;
neuzřímt ji nikdy víc.

Záslony tu zašustily, tepny srdce divě bily,
chlad probíhá moje žíly; věru neznám sebe víc.
15 Abych zahnal bázeň všecku, předřkám si jako děcku
ještě jednou: „Jde to přítel na návštěvu, půlnoc sic —
co však na tom,“ řeknu s žertem, „budiž vítán, půlnoc
sic!“
Jenom to a více nic.

Přejedu si čelo dlaní, hlasně pravím bez meškání:
20 „Hoste, pane nebo paní, odpusťte mi, že jsem hned
neslyšel, mne spánek přemoh, proto jsem já také nemoh
rychle zvolat: vstupte jen!“ — Otvírám své dvře teď,
ustupuji, aby vešel — marně držím dvře teď —
Venku temno a nic víc.

Hledím v temno, dlouho čekám, vlastních myšlének se
25 myšlének, jež nikdo ještě z smrtelníků nemyslel —
lekám,
kolem děsné temno ale, ticho spolu v síni malé,

- jeden zvuk jen: Leonoro! temnotou tichounce spěl,
 ozvěna poslala zpět jej, jak byl v temno tiše spěl
 30 Jenom to a více nic.
- Jdu zas zpátky ve komnatu, slyším opět ve úchvatu
 klepání to; či se matu? Ne, teď silněj nežli dřív...
 „Ale, ale, klepe,“ pravím, „na okně kdos, brzy zpravím
 35 zvědavost svou o tajemství, inu, možná že to div!
 Přestaň přece, srdce, bušit, bych si vyložil ten div.
 Je to vítr a nič víc.“
- Rázem okno otevírám, a jak v temno ven vyzírám,
 vletí havran, černý havran, těžkým letem v pokoj můj.
 Bez pozdravu v nitro vlétá, dlouhým křídlem prach mi
 40 smetá
 se dveří, nad nimiž léta stojí socha. Hle, tam svůj
 pařát vetkne v bílou sochu, pravý, levý pařát svůj.
 Letěl — sed a více nic.
- Brzy však já rozesmál se: ty jsi tedý toho bál se? —
 Divný chlapík sice zdá se pořád ještě mi ten pták.
 45 Ptám se: „Zjev mi svoje přání; sprostý havran pro
 zasmání
 nejsi, hochu, tomu brání cesta tvá a černý zrak.
 Řekni mi své jméno, kmotře, nezjeví mi je tvůj zrak.“
 Havran pravil: „Nikdy víc.“
- Podivil jsem se tu velmi řeči té příšerné šelmy,
 50 jenom že jsem z toho slova nestal moudřejším se snad;
 toť se ještě pranikomu nestalo, že v jeho domu
 havraň počal pokoj jako starý známý prolítat,
 na sochu si sedat a zas pokojíkem prolítat,
 havran jménem: „Nikdy víc“.
- Havran ale, jak by jeho duše neznala jiného
 55 slova nežli jediného: „Nikdy víc!“, dál nemluvil,
 ani křídlem nehnul více, hleděl upřeně v mé líce,
 až jsem konečně zašeptal: „Mnohý druh mne opustil,
 jako naděje mne provždy, tak mne mnohý opustil —“
 60 Nato havran: „Nikdy víc.“

- Žasnul jsem nad touto řečí, čím víc myslím, tím je větší
 údivení mé: ten předčí rozumkem svým celý svět!
 „Někdo asi žalem hnaný, neštěstím již uondaný
 65 cvičil v mluvení havrany, vměstnal sumu všech svých věd
 v jedno slovo, v píseň hrobní štěstí svého a svých věd —
 v jedno slovo: nikdy víc!
- V srdci staré boly pálí, rty se ale pousmály,
 myslím: zdalipak se vzdálí, sednu-li si před něj tam?
 Postavím svou židli k dveřím, myslím, sním a stopy
 70 měřím,
 fantazie v rýmy vlévám a otázku přemítám:
 proč ten černý pták sem přilít, otázku tu přemítám,
 co má být to: nikdy víc!
- Tak tu sedím s tíží v duši, ticho žádný z nás neruší,
 prsa jsou mi pořád užší, svíralť je ten havran zlý.
 75 Kladu hlavu ve polštáře, z lampy padá na mne záře
 a na havrana, jenž k soše zdál se býti přirostlý,
 k soše bohyně Pallady Athény jak přirostlý — —
 Tu zaslechnu: Nikdy víc!
- Její hlas to byl! — A hle, tu vzduch pln vůně jako
 80 pojednou, snad z jiných světů? Kouzelně to vonný
 z květů
 „Blázne,“ dím a slze roní z očí se mi, „touha po ní
 by tě více nemořila, zapomenutí ti bůh
 sesílá; máš zapomenout, tím tě obdařuje bůh!“
 Havran nato: „Nikdy víc.“
- „Ha, proroku! Mne nestraší, jsi-li v spolku s satanášii!
 85 Duši mé, ach, pokoj dáš-li, jedním slovem, prosím tě!
 Zde v tom místě plném žalů, plném kletby, plném palů,
 neukojných, sžírajících nitro, prosím, řekni mně:
 zdali najdu ukojení věčných bolů, řekni mně!“
 90 Nato havran: „Nikdy víc.“
- „Ha, proroku, ptáku černý, posle z pekla ty příšerný!
 U nebes, k nimž zvedá věrný věřící zbožný zrak svůj,

zapřísahám tebe ve vši strasti duše, již netěší
 nic než naděj na shledání — řekni, zdali někdy duch můj
 95 sejde s Leonorou zas se? Sejde s ní se kdysi duch můj?“

Nato havran: „Nikdy víc!“

„Poslední tvé slovo je to! Zlé ty zvíře, buď proketo,
 divě krev rozbouří mně to! Zpět do pekla ve říš svou!
 Odlet zase, nezanechej ani pírka zpět a spěchej
 100 yen z mých zdí a neruš moji samotu, byt truchlivou,
 nepřitěžuj přítomností samotu mou truchlivou!“ —

Havran nato: „Nikdy víc.“

A tak havran dosud sedí, na mne dosud vážně hledí,
 ani slova více nedí, jeho oko plápolá —

105 Démon černý! Socha bílá! Lampy svit stín jeho sstýlá
 na mne temně; srdce moje, zdali tomu odolá?
 Zdaž unikne stínu tomu, zdaž mé srdce odolá?

Nikdy, nikdy, nikdy víc!

HAVRAN

JAROSLAV VRCHLICKÝ

V půlnoci kdys v soumrak čirý
 chorý bděl jsem sám a sirý,
 nad věd zapomněných svazky
 starými jsem skláněl líc —
 5 Skoro schvátilo mne spaní,
 an ruch lehký znenadání
 ozval se jak zaklepání
 na mé dveře -- a zas nic.
 „Návštěva to,“ pravím k sobě,
 10 „klepá na dveře, víc nic —
 pouze to a pranic víc.“

Jasně pamět má mi praví:
 Prosinec byl mrazný, tmavý,
 mroucích uhlů reflex žhavý
 15 odrážel se od dlaždic.
 Toužil jsem po kuropění,
 marně hledal těchy v čtení,
 na Lenoru zapomnění,
 andělů již na tisíc
 20 zárnou děvu „Leonora“,
 andělů zve na tisíc —
 Zde již nemá jména víc.

Purpurné se clony hnuly,
 hedvábem svým zavzdychnuly,
 25 plní se a vlní mysl
 bázně také neznajíc;
 takže srdce si dodávám:
 „Návštěva,“ si předříkávám,
 „o vstup žádá,“ — v ústret vstávám —
 30 „bloudí u mých okenic, —
 návštěva . . .“ — si předříkávám —

„ždá vchod u mých okenic, —
to je to — a pranic víc.“

33 Nabyla má duše síly,
neváhal jsem ani chvílí:
„Pane,“ děl jsem, „nebo paní,
nemyslete na to víc;
40 pravda jest, mne zmožlo spaní,
neslyšel jsem znénadání
vaše lehké zaklepaní
na své dveře; věřte, víc
nebyl jist jsem, že vás slyším —“
Otevru své dveře — nic —
Venku tma a pranic víc.

45 Dlouho do tmý patřím snivý,
stojím, duše má se diví,
v strachu sny si, jaké nikdo
neměl ještě, sprádajíc.
50 Ticho kolem nezrušeno;
leč v tom tichu jedno jméno,
„Leonora“, vysloveno
šeptem znělo — a víc nic.
Já je šeptal: „Leonoro!“
55 echem znělo zmřajíc —
Pouze to a pranic víc.

Nazpět v komnatu se vracím,
žhavou duší v sny se ztrácím,
zaš to slyším zaklepaní
60 hlasněji než dřív a víc.
„Jistě,“ pravím, „jistě kdosi“
klepá v okně, o vstup prosí,
podívám se na to, cosi
straší u mých okenic —
75 Ticho, srdce! Výšetřit chci
taj teň u svých okenic. —
To je vítr a nic víc.“

70

75

80

85

90

95

100

Otevru své okno rázem,
vířivým tu letem na zem
snesl se a kráčí Havran
statný, jakých není víc;
nevším si mne trochu ani,
nestanul, dál bez váhání
kráčel, jako pán či paní,
tak měl přitom vážnou líc.
Nad Pallady vletěl sochu
nad dveřmi, měl vážnou líc —
Vzletěl, used; a nic víc.

Ebenový pták ten v zjevu
obřadném tak; v přísném hněvu
do úsměvu trochu zjasnil
moji truchlou, smutnou líc.
„Ač máš chochol ostříhaný,“
děl jsem, „nějsi sketa planý,
stará šelma z Noci brány
85 břehem jejím těkajíc,
řci své panské jméno v Pekle
břehy Pluta těkajíc!“
Na to Havran: „Nikdy víc!“

S žasem na toho zřím ptáka,
neměhlo, jak jasně kdáká,
ač z té jeho odpovědi
nemoh jsem si vybrat nic. —
Však to dlužno uvážiti,
95 zřídka se to stane v žití,
ptáka že je možno zřítí,
jenž bý sletěl z okenic,
ptáka nebo zvířce, které
na sochu si sedajíc
zvalo by se: „Nikdy víc!“

Pták na klidné soše seděl,
pouze jedno slovo věděl,
jeho duše v něm jen byla
jiné řeči neznajíc.

105 Neřek více slovo jiné,
nezčechil své peří stinné,
až já zavzdych: „Tak vše mine —
druhů měl jsem na tisíc,
i ten zítra opustí mne
Nadějí jak na tisíc.“
110 A pták pravil: „Nikdy víc!“

Vhodnou řečí tou když zrušil
kolem ticho, já jsem tušil:
Bohatství to jeho celé,
neví chudák dál již nic;
115 jistě stihla jeho pána
Osudu za ranou rána,
takže duše jeho štvána,
v refrén jeden zoufajíc
pohřbila svou všecku Naděj,
120 v truchlý refrén zoufajíc,
v refrén: „Nikdy, nikdy víc!“

Posud Havran ve svém zjevu
žal můj měnil do úsměvu,
125 lenošku teď posunul jsem
k dveřím, k soše, jemu v líc;
zvolna klesám do sametu,
duma dumu stíhá v letu,
v myšlenkách mi sjede z retů:
„Šelma ta, zlo zvěstujíc,
130 co chce příšerná a šerá
šelma ta zlo zvěstujíc,
krákající: „Nikdy víc!“

V domněnky jsem upad zcela,
duše má se zamlčela,
135 zřetelnice ptáka zřela
v srdce moje hárající;
zvědět víc má chut se nesla,
skráň má pohodlně klesla
v měkký samet mého křesla,
140 lampy zář kam šlehající,

fialový samet křesla
osvítla šlehající,
kam nesedne Ona víc!

145 Ve vzduchu se vůně chvěla,
jak by z kaditelníc spěla
Serafů, jichž kroků echo
jízbou znělo zmírajíc.
„Bídny!“ křiknu, „v tvoji těchu
anděly Bůh seslal v spěchu,
150 by tvá duše v moři vzdechů
nepenthes to lokajíc
na Lenoru zapomněla
sladký mok ten lokajíc.“
Na to Havran: „Nikdy víc!“

155 „Proroku!“ dím, „čárných zraků! —
Věštče, dáble nebo ptáku! —
Satan slal tě, či Bouř z mraků
štvála tě se vztekajíc
bídneho, však duše chladné,
160 v okouzlené kraje zrádné,
k tomu krbu, Strach kde vládne,
rci mi pravdu a nic víc —
Jest v Gilead balzám tčchy? —
Rci — jen to rci a víc nic!“
165 Načež Havran: „Nikdy víc!“

„Proroku!“ dím, „čárných zraků! —
Věštče, dáble nebo ptáku!
Pro Nebe i Boha prosím,
170 jež i ty ctíš — tčkajíc
duše mořem trudů, hněvu,
zda obejme zárnou děvu,
v Ráji ‚Lenorou‘ již v zpěvu
andělů zve na tisíc? —
Zářící tu krásnou děvu
175 zdali uzřím líci v líc?“
Na to Havran: „Nikdy víc!“

180 „Varil slovem tímto z prahu,
ptáku, dáble, starý, yrahu,
v Peklo zpět, neb v bouř, jež hnala
sem tě do mých okenic;
ani pera nenech taďy,
ani slova z lži své, zrady,
v samotě mé beze ynady
nech mne, opust, sochy líc!
185 Přestaň rvát mi srdce, šelmo,
klíč se z dveří prchající!“
Načež Havran: „Nikdy víc!“

A tak Havran neslét, sedí,
stále sedí, na mne hledí,
190 Pallady dál sochy bílé
černým křídlem cloní líc;
jeho očí zář mne svírá,
taktó snící, démon zírání,
lampy zář jej obestírá,
195 jeho stín kol yrhájíc,
a má duše z toho stínu,
nevzchopí se zoufajíc,
nevzchopí se — nikdy víc!

HAVRAN

AUGUSTIN, EUGEN, MUŽÍK

V půlnoc jednu pustou, tmavou,
když jsem se skloněnou hlavou
seděl znaven nad podivnou
knihou, sám a v srdci žal,
5 když mne skoro sen již zmáhal,
slyším, jak by někdo sáhal
po dveřích, a zase váhal,
až pak tiše zaklepal.
10 „Poutník to as,“ povídám si,
„na mé dvéře zaklepal,
nemá klepat nadarmo!“

Ach, nevyjde z mé to hlavy:
v prosinec, to bylo, dravý;
plamen ohně plápolavý
míhal se jak přelud kol.
15 Prudce po jitru jsem toužil,
marně ducha v knihy hroužil,
zoufale on jen se soužil,
pro Lenoru nesl bol,
20 pro tu duši vzácnou, jasnou,
v nebe vzatou nesl bol —
zde ji hledám nadarmo.

A to jemné šleštění,
vzbouzí ve mně matné chvění,
25 duši moji náhle jímá.
dосud nepoznaný, žas,
takže, bych se strachu zbavil,
poznovu jsem k sobě pravil:
30 „To nějaký host se stavil
u mých dveří v tento čas,
jakýs pozdní host se stavil

u mých dveří v tento čas —
vždyť se lekám nadarmo.“

33 Tu jsem oddechnul si směle.
Neváhaje pak již déle,
„pane,“ řekl jsem, „či paní,
prosím, odpusťte mi již,
však mne skoro sen již zmáhal,
a vy jak byste se zdráhal,
46 proto jsem též trochu váhal
vstát a popojít vám blíž —“
Prudce otevru teď dvěře,
čekám, až on přijde blíž,
stojím, čekám — nadarmo.

45 Dlouho stál jsem, do tmy zíral,
duch můj divnou bázni zmíral,
dumy dumal, jaké nikdo
ze smrtelných přede mnou.
Leč v tom tichu beze hnutí
50 jediné jen zašeptnutí
„Leonoro“ jako dchnutí
znělo nocí tajemnou.
Já je šeptnul, echem dále
znělo nocí tajemnou,
55 znělo, mřelo nadarmo.

Do komnaty zpět se chýlím
s čelem divným zmatkem zpilým,
slyším opět klepání to
hlasitěji nežli dřív.
60 „Jistě,“ pravím, „někdo stojí
venku, půlnoci se boje,
klepe tam na okno moje.
Podívám se na ten div.
Ztiš se, ty mé plaché srdce,
65 vysvětlím ti tento div,
vždyť se lekáš nadarmo.“

70 Prudce okno otevře se,
a tu vidím, jak se nese
ke mně havran, statný havran
ze dnů dávna, z báje chvíl.
Neopoyéděv se ani,
letěl dále bez váhání,
jako kníže nebo paní
nad dvěře se usadil,
75 na poprsí Palladino,
tam se vážně usadil,
hledím naň, však nadarmo.

Vida jeho mrav a pýchu,
nezdržeí jsem se již smíchu,
v okolí tom hrůzy plném
v úsměv ladě duši svou.
„Ač jsi zbloudil bez všech znaků
k nám sem lidem z nočních mraků,
nejsi jako každý z ptáků,
85 nějak tebe doma zvou!
Řekni mi syé rodné jméno,
jak tě, pověz, doma zvou?“
Rekl havran: „Nadarmo.“

Poslouchám tu v žasu ptáka,
co mi bez obalu kráká,
jenže ve mně úcty málo
vzbudila ta odpověď.
To však na svůj účet beru:
90 zřídkakdy se stane věru,
aby přišel y nočním šeru
někam pták, jak on sem teď,
aby na sochu si sednul
někde pták, jak on zde teď,
s takým jménem „Nadarmo“.

Havran však už tiše seděl,
mlčky na mne dolů hleděl,
jak by z celé řeči výraz
100 jediný měl v paměti.

103 Pouze schlípнул křídla obě,
ticho bylo jako v hrobě,
až jsem posléz řekl sobě:
„Vím, že také uletí,
jak mé naděje a druzi,
tak mi také uletí —“
110 Kváče havran: „Nadarmo.“

A v tom tichu svým hlasem
pták ten naplnil mne žasem.
„Slovo to,“ dím, „celou asi
moudrostí jest, již kdy znal,
115 pochycenou ode pána,
jehož sterá stihla rána,
až hrud' jeho, k smrti zdrána,
vylila svůj celý žal,
všechny naděje a klamy,
120 celou tíhu svou i žal
v jedno slovo ‚Nadarmo‘.“

Však ten havran stále pudí
smutek z mojí teskné hrudi,
125 takže posléz k němu blíže
sedám, čelo podepřev,
a pak hebkém ve sametu
v lehkém fantazie letu
probírám tu divnou větu,
130 co ten hrůzný, zlostný zjev,
zlověstný a podivínský,
příšerný a hrůzný zjev
myslil oním ‚Nadarmo‘.

Tak jsem seděl, dumal znova
135 beze zvuku, beze slova
hleděl k ptáku, jehož oči
pálily mne v bledou tvář.
Tak jsem seděl, bolest taje,
hlavu těžkou opíraje
140 o podušku, v jejíž kraje
padá lampy jasná zář;

podušku tu, v jejíž kraje
padá lampy jasná zář,
chystám *pro ni* — nadarmo.

145 Náhle vzduch je dusný, sytý
kadidlem a vůní zpitý,
zachvívá se scrařfny,
jichž teď kroky půda' zní.
„Nešťastníče,“ křiknu, „nebe
150 navštívilo dnesky tebe,
ještě můžeš spasit sebe,
rozluč jen svou paměť s ní,
pij z poháru zapomnění,
rozluč svoji paměť s ní —“
Kváče havran: „Nadarmo!“

155 „Proroku! Ty lidstva škůdce,
ats jen pták či ďábel svůdce,
jestli tebe peklo slalo
neb jen bouř v náš smutný dol,
opuštěný, nehostinný,
160 v němž jen pusté duchů stíny
rády dlí a nikdo jiný,
prosím, umírníš můj bol,
rci, zda najdu v Gileadu
165 balzám těchy pro svůj bol?“
Kváče havran: „Nadarmo!“

„Proroku! Ty lidstva škůdce,
ats jen pták či ďábel svůdce,
170 při nebesích zaklínám tě,
při Bohu, jenž tvůj je pán,
viď, že doufat mám, že jednou
andělé mou duši bédnou
k oné zářné děvě zvednou,
175 již teď věčný eden dán,
k oné vzácné, zářné děvě,
jíž je věčný eden dán —“
Kváče havran: „Nadarmo!“

HAVRAN

KAREL DOSTÁL LUTINOV

180 „Naposleds to skuhra! vari,
ptáku nebo ďáble starý,
leť si zpátky v noční bouře,
do pekelné vlasti pluj!
Nech zde jedno péro černé
v zámku lži své licoměrné,
samotě mne ponech věrné,
185 velím: Opust pokoj můj,
vyrví spáry z mého srdce,
velím: Opust pokoj můj —“
Kváče havran: „Nadarmo.“

190 A ten havran z bílé stěny
zírá jako přimrazený
stále dolů od té sochy,
zírá v jizby mojí klín.
Jeho zrak je divě žhavý,
jak by jakýs démon tmavý
níže kroužil kol mé hlavy —
195 v duši padá jeho stín.
Doufáš, že ji někdy ještě
opustí ten černý stín?
Darmo — darmo — nadarmo!

Bylo jednou v půlnoc charou. Nad knihou jsem dumal
starou,
plnou bájí dávných časů. Znaven byl jsem, sláb a chor.
Jak jsem klímal, skoro dřímал, klepání jsem jakés vnímal,
kliku světnice kdos jímal, jak by stál tam u závor.
5 „Jakás návštěva,“ jsem mumlal, „kdosi klepe u závor.
Jenom to — a žádný vzdor.“

Ano. Dobře pamatuji: V prosinci, kdy vichry dují,
na podlahu vyzařuje z kamen duši tlící bor.
Toužebně jsem čekal rána. Marně duše, utýrána,
10 chtěla býti uhýčkána ze svých smutků pro Lenor —
po ztracené dívce zárné, zvané anděly Lenor.
Beze jména zde ten tvor.

Hedvábné tu divné šusty, jimiž hnul se závoj hustý,
snuly ve mně zmatek pustý, netušených příšer chór,
15 takže, abych zjistil buhot svého srdce v temnu hluchot,
říkal jsem: To žádá průchod návštěvník tam u závor,
návštěva jen žádá průchod pozdní u mých u závor.
To jest to — a žádný vzdor.

Duch můj zas nabývá sly. Neváhaje pak ni chvíli:
20 „Pane,“ zavolám, „či paní, promiňte můj nepozor!
Stalo se, že jsem si zdřímnul. Než jsem spánek z očí
vymnul,
tluku jsem si sotva všimnul jemného tak u závor.
Jemně tak jste zaklepali! Nuž, jen dále ve prostor!“ —
Všude tma — a nikde tvor.

25 Dlouho stál jsem, upíraje oči do nočního kraje,
žasna v hrůze, zabrán do snů, jakých nesnil člověk skor.

Nic však ticha nerozválo, mlčení se neozvalo,
jediné jen slůvko válo, šepotané v tmou: „Lenor!“
To jsem šeptnul, ozvěna pak šeptla nazpět zas: „Lenor!“
30 Jenom to -- a žádný tvor.

Vrátil jsem se do pokoje. Zahořelo srdce moje,
zase slyším zaklepání hlasitěji nežli skor.
„Jistě,“ pravím, „jistě kdosi v mřížce oken mých se hlásí,
podívám se, kdo to asi? Taj ten děsí na úmor!
35 Na chvilku buď, srdce, ticho! Nelekej se na úmor!
Vítr to — a žádný tvor.“

Prudce zdvih jsem okenice: Rozkřídlen tu do světnice
vážný, statný havran kráčí, starých bohů matador.
Beze všeho upejpání, bez úklony, bez postání,
40 jako lord neb velká paní sed si dveří nad otvor,
na Pallady bustu sedl, nade dvéře, nad otvor
usadil se divný tvor.

Ebenový pták se choval vážně tak, se napařoval,
že mi úsměv vyluzoval, trhal mého smutku flór,
45 „Chochol,“ dím, „máš ostříhaný, jistě nejdeš za havrany,
za chmurnými za satany, co se rodí z noci hor,
Pověz mi své lordské jméno z Plutonovy noci hor! —
„Sluji Nikdy — Nevermore.“

Zachvěl jsem se celý žasem nad tím zřejmým lidským
hlasem,
50 ač mi nebyl zcela jasen toho ptáka odhovor,
to však přiznati jsem musil, málokdo že asi zkusil,
by se nade dvéře spustil v pokoji mu taký tvor,
pták či zvíře by si sedlo nad Pallady snivý zor
s divným jménem: „Nevermore“.

Ale havran osamělý sedí na mé sochy bělí,
jedno slovo kráká smělý celou duší v jeden chór;
víc slov ani nezapípnul. Rozmach jeho křídel schlípnul,
tak jsem úsměškem jej štípnul: „Jiných přátel zmizel
35 sbor,

prchly sny -- i ty se zítra, brachu, vrátíš do svých
hor!“ —
60 Ale pták dí: „Nevermore!“

Žasna, že tak trefně umí odpovídat na mé dumy,
pravím: „Patrně co mluví, naučil se tento tvor
u jakéhos nešťastníka, jejížto sklála sudby dýka,
takže jeden refrén vyzývá všechněch jeho písni chór,
65 takže, pohřbiv naděj, říká jeden refrén na úmor:
Marný vzdor je. „Nevermore!“

Smuten jsem, můj starý hošku, ale smát se musím trochu,
usedám si na lenošku, k bustě, ptáku zvedám zor.
Ponořiv se do sametu, myšlenek svých pásmo pletu,
70 badám, hádám, co as chce tu zlověstný ten starý tvor?
Co as příšerný ten zlobný, vyhublý chce říci tvor
krákoraje: „Nevermore“?

Tak tu sedím, badám, hádám, ani slova nevykládám
ptáku, jenž, co na dně duše sprádám, vrývá tam svůj
lesklý zor.
75 Tak tu sedím, sním a badám, na aksamit hlavu skládám;
na polštář svit lampy padá jako vzpomínkový flór,
v polštář sametový padá místo Ní jen smutku flór —
Ona — nikdy! Nevermore!

Pak jsem cítil dým a vůně. Rostly v kaditelně lůně,
80 jimiž mával neviděný Serafinů letmých sbor.
„Ubožáku,“ volám křiče, „anděly Bůh seslal z výše,
dal ti pít z Nepenthy číše zapomnění na Lenor!
Vypij číš tu milosrdnou zapomnění na Lenor!“
Havran však: „Ne! Nevermore!“

„Proroku!“ dím neocháble, „věštče, ptáku, nebo ďáble!
At tě pokušitel náhle vrh sem nebo vichor z hor,
kdo tě zavál sem až ke mně do té nehostinné země,
kde dlím sklíčen, ne však zničen, kde jde hrůza na obzor,
rci, zda najdu v Gileadu balzám ran svých!? Jsem tak
chor!“
90 Havran zase: „Nevermore!“

„Proroku!“ dím, „bouřliváku! Ať už ďáble nebo ptáku!
 Při nebi, jež klene dálku, při Bohu, jež vzývá tvor,
 rci mé duši, náhlé k pádu, zdali najdu v dálném Hádu,
 zda tu svatou dívku najdu, zvanou anděly ‚Lenor‘,
 95 zda tam obejmu tu zátnou, zvanou anděly ‚Lenor?‘ “ —
 Havran krákl: „Nevermore!“

„Dosti! Dost už toho slova!“ křik jsem. „Ptáku, ďáble,
 znova

vrať se tam, kde Plutonova říše tmí se v noci hor!
 Nezanech tu pířka ani na památku svého lhaní!
 100 Neruš mého vzpomínání! Slétni z husty za obzor!
 Vyjmi zoban z mého srdce! Klid se dolů za obzor!“ —
 Havran krákl: „Nevermore!“

Bez pohnutí havran sedí, tiše sedí, slova nedí,
 z bledé Pallady dál hledí nade dveřmi ve prostor.
 105 Sedí jako v hníždě svém on. Oči, jak když hledí démon.
 Lampa nad ním vrhá temno jeho stín sem ve prostor,
 na podlahu stín se vrhá. Zpod stínu můj duch, tak chor
 nevzchopí se — nevermore!

Poznámka překladatelova

Nejgeniálnější básník americký Edgar Allan Poe (1809—1849) po vzrušeném dobrodružném životě zemřel čtyřicetiletý. Fantazií až děsivě tvořivou vykouzčil řadu duchových hrůzostrašných novel a zanechal i hrst básní, poutajících bezpříkladnou hudbou verše. Tato démonická tvůrčí síla vyniká zvláště v básních Zvony (The Bells), Annabel Lee a ve světoznámém Havranu (The Raven). Báseň tato vábila k překládání Mistra Vrchlického, ale překlad jeho má jednu osudnou, základní chybu: stálý refrén Nevermore, napodobující krákorání havranovo, překládá Vrchlický v celé básni cvrlikavým Nikdy víc.

- A přece Poe zbudoval celou báseň právě na tomto konečném orl! Napsal o tom celé pojednání, jak skládal tuto báseň (Filozofie tvorby básnické. Vyšlo ve Chvilkách Jos. Pelcla).

Napřed si stanovil délku básně: hranici jednoho posezení, tedy asi 100 veršů. Při lyrické básni totiž určitý stupeň trvání jest naprosto nutný, má-li vůbec nějaký dojem býti vzbuzen.

Dále si stanovil dojem a látku, která by jej způsobila. Musí to býti krása, a melancholie jest nejoprávněnější všech básnických tónů.

Nyní hledal klíč, pilil ku stavbě básně, a zvolil k tomu *refrén*. „Sesíliti, zvýšiti dojem jest účelem opakování. Rozhodl jsem se, že přidržím se pouze monotónnosti zvuku, kdežto myšlenku že budu stále měniti.“

Refrén musil být krátký a zvučný, schopný prodloužení a důrazu. Rozhodl se pro dlouhé *ór*.

Napadlo mu slovo nevermore (čti nevmór). Jelikož opakování lidskou bytostí by působilo nudně, zvolil havrana.

Čhtě vytvořit báseň nejdokonalejší, hledá ještě poetičtější předmět a nejsmutnější. Nachází: Smrt milované krásky, o níž truchlí milencec.

A tak zkonstruoval děj básně:

„Havran, jenž se naučil jedinému slovu ‚nevermore‘, unikl svému majiteli a jest donucen krutou bouří hledati si o půlnoci útočiště u okna, které dosud je ozářeno, u okna studentova, který napolo přemýšlí nad svou knihou, napolo sní o mrtvé milence; když uslyší úderu na okno, otevře, a havran vletí či vchází do pokoje. Usadí se na sošce nade dveřmi a student žertem otáže se ho po jméně, nečekaje odpovědi. Havran však odpovídá naučeným slovem, které nachází ihned ozvěnu v zarmouceném srdci studentově, . . . Student ovšem tuší pravý stav věci, ale lidská touha po sebetržnění a zčásti půlnoční pověra přiměje jej, aby kladl havranu takové otázky, které by mu působily největší rozkoš zármutku předvídanou odpovědí ‚nikdy víc‘.“

Je-li v které básni třeba vystihnout překladem i *zvuk* rýmu, jest to tedy tato. A jen proto pokusil jsem se po Vrchlickém o překlad nový, jež tu předkládám. Pomohl jsem si tím, že jsem (a právem) Nevermore pojal jako vlastní jméno havranovo a nemusil ho překládati. Tak jsem mohl zachovat rým *ór*, *or* v celé básni. Místo vnitřního rýmu občas užívám asonance. Originál v té věci také dovoluje si licence. Kvůli srovnání kladu sem ukázky z originálu, z překladu Vrchlického a z překladu německého. Stance první zní v anglickém originále:

Once upon a midnight dreary, while I pondered, weak and weary,
 Over many a quaint and curious volume of forgotten lore —
 While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping,
 As of some one gently rapping — rapping at my chamber door.
 “This some visitor,” I muttered, “tapping at my chamber door —
 Only this and nothing more.”

Poslední sloka zní:

And the Raven, never flitting, still is sitting, still is sitting,
 On the pallid bust of Pallas just above my chamber door;
 And his eyes have all the seeming of a demon's that is dreaming,
 And the lamplight o'er him streaming throws his shadow on the
 floor;
 And my soul from out that shadow that lies floating on the floor
 Shall be lifted — nevermore!

Do němčiny přeložili básně Pocovy Hedda a Arthur Moeller-Bruck. Básníkův refrén na or nezachovali ve sloce ani jedině. Překládají hodně libovolně:

Eines Nachts aus gelben Blättern mit verblichnen Runenlettern
tote Mären suchend, sammelnd von des Zeitenmeers Gestaden,
müde in die Zeilen blickend und zuletzt im Schlafe nickend,
hört' ich plötzlich leise klopfen, leise, doch vermutlich klopfen
und fuhr auf, erschrocken stammelnd: „Einer von den
Kameraden,
einer von den Kameraden.“

Další sloky končí slovy: Leonore, Kameraden, Leere, Lenore, Regentropfen, majestätisch, Nimmer, Namen, Nimmer, allerorten, 7 dalších nimmer.

Poslední sloka zní:

Und auf meinem Tügerüste, auf der bleichen Pallasbuste
unverdrossen, ohn' Ermatten sitzt mein dunkler Gast noch immer,
sein Dämonenauge funkelt und sein Schattenriss verdunkelt
das Gemach, schwillt immer mächtger und wird immer
grabsnächtger —
und aus diesen schweren Schatten hebt sich meine Seele nimmer,
nimmer, nimmer, nimmer.

A nyní ještě aspoň dvě sloky z překladu Jaroslava Vrchlického:

S žasem na toho zřím ptáka,
nemehlo, jak jasně kdáká,
ač z té jeho odpovědi
nemoh jsem si vybrat nic. —
Však to dlužno uvážiti,
zřídka se to stane v žití,
ptáka že je možno zřítí,
jenž by sletěl z okenic,
ptáka nebo zvířce, které
na sochu si sedajíc
zvalo by se „Nikdy víc“.

A tak havran, neslét, sedí,
stále sedí, na mne hledí,
Pallady dál sochy bílé
černým křídlem cloní líc;
jeho oči zář mne svírá,
takto snící démon zírá,

lampy zář jej obestírá
jeho stín kol vrhajíc,
a má duše z toho stínu
nevzchopí se, zoufajíc,
nevzchopí se — nikdy víc!

Havran stal se jaksí básní časovou. Svůj překlad dopsal jsem v prosinci 1917. Dne 25. května 1918 vyšel nový překlad ve svatomartinských Národních novinách. Nejmenovaný básník slovenský V. R. píše tam: „Poe je virtuózom a klasikom veršovej techniky, preto je tak ťažko preložiť jeho svetopovestnú báseň The Raven. Už od rokov zapodievam sa myšlienkou, že ju preložím do slovenčiny...“

Najprv musel som psychologicky rozobrať osobnosť a poéziu Poe-u a i sám zažiť niečo z jeho nešťastia, až potom sa mi odkryl tajný zmysel jeho podivnej básne. Prvej musel som na základe rečových štúdií pochopiť celú duchaplnú stavbu Havrana, hudbu reči, vlnenie zvláštneho rytmu, a až po rokoch podarilo sa mi po bezprostredných zatiach hrúz vojny, pod palmami cudzieho sveta, často vyrušovanému rachtom anglických granátov, aspoň približne odzrkadliť podivnú, exotickú krásu pôvodiny. Moja práca chce byť povzbudením pre iných, povolanejších...“

Autor prekládá dosť obratne, ale patrne nezná stati Pocovy o této básni, v níž klade takový důraz na rým or, který se celou básní má ozývat, neb nedovedl si pomoci, až na jednu dvě sloky užívá rýmu cr.

Ukážkou opisují sem sloku 1., 2. a 8.

1. Polnočné už sľietly tónce, myslel v ťažkej dume tonic,
hlavu kloním ponad listy dávnych spisov — starých vier.
Sen už temer siadol v riase v príšer plnom nočnom čase,
zrazu šuchot-klepot v hlase čudnom znie pod mojich dvier.
„Pozdný host snáď — myslím ztajma — tápe hen u mojich dvier —
Toľko len a nič viac ver.“
2. December bol práve chmúrny, čarodejne divobúrny,
uhoľ s krbu odblesk šmurný vrhal vókol v tóni sbor.
Túžil som za rána svitom, za srdcom od mieru sýtom,
nie od smútku, boľu spitom, — myslel zvedal k raju hor' —
kde Lenorou mŕtvu milú menuje anjelov chór —
v hviezdnom kruhu žiaden spor.
8. Zasmial som sa, shora-dola, keď som skúmal čierne stvora,
keď som zbadal vážnosť veľkú načechrených bŕk a pier:
„Bárs si búrkou okmášaný, smelýs, bárs aj nie si zvaný,
tvore, bludných duchov druhu, ošarpaný ani ker —
riekni, jak ťa zvu tam Dolu, podsvietia kde králi mier!“
Havran veti: „Nikdy ver“.

HAVRAN

VÍTĚZSLAV NEŽVAL

- Jednou o půlnoci, maje horečku a rozjímaje
nad divnými svazky vědy prastaré a záslužné —
když jsem klímal v polospaní, ozvalo se znenadání
velmi jemné zátukání na dvěře — a pak už ne.
5 „Je to návštěva, či zdání, bylo to tak nezvucné —
jednou jen a pak už ne.“
- Ach, již při vzpomínce blednu! Myslím, že to bylo
v lednu,
každý uhlík vrhal stín jen přede mne a dál už ne.
Toužil jsem po kuropění; — marně hledaje v svém čtení
10 ulehčení od hoře nad Lenorou — již poslušně
světiče zvou Lenora — nad jménem dívky nadvzdušné,
jež byla mou a teď už ne.
- Smutný šelest záclon vlaje z hedvábí a ohýbá je
s hrůzou — již jsem do té doby neznal ani přibližně;
15 abych skryl své polekání, říkal jsem si bez ustání:
„Je to host, jenž znenadání zaklepal tak neslyšně —
pozdní host, jenž znenadání zaklepal tak neslyšně —
jednou jen a pak již ne.“
- Tu má duše vzmužila se; řek jsem bez rozpaků v hlase:
20 „Prosím, pane, nebo paní, odpusťte mi velmožně;
avšak byl jsem v polospaní, když jste přišel znenadání,
přeslechl jsem zaklepání — je to skoro nemožné,
že jste klepal vy“ — a poté otevřel jsem úslužně —
venku tma a víc už ne.
- 25 Hledě dlouho do tmy z prahu, stoje v pochybách
a v strachu,
dlouho snil jsem, jak si nikdo netroufal snít mimo mne;
ale ticho bez rušení, ani slůvka na znamení,

jenom plaché oslovení „Lenoro!“ zní zimničně,
to já šeptám „Lenoro!“ — a ozvěna dí zimničně
30 jenom to a víc již ne.

Vrátil jsem se do pokoje, velmi divě se a boje,
když jsem zaslechl trochu silněj nový šramot poblíž mne.
„Jistě cos za chumelice padlo mi na okenice;
podívám se ze světnice, co jsi zač, kdo budíš mne —
35 ztlumím na okamžik srdce, najdu tě, kdo budíš mne; —“
vítr a nic jiného už ne.

Vyrazil jsem okenici, když tu s velkou motanicí
vstoupil starodávný havran z dob, jež jsou tak záslužné;
bez poklony, bez váhání, vznešeně jak pán či paní
40 usadil se znenadání v póze velmi výhružné
na poprsí Pallady — a v póze velmi výhružné
si sedí jen a víc už ne.

Pták v svém ebenovém zjevu ponoukal mne do úsměvu
vážným, přísným chováním, jež bylo velmi vybrané —
45 „Ač ti lysá chochol v chůzi, jistě nejsi havran hrůzy,
jenž se z podsvětního šera v bludné pouti namane —
řekni mi své pravé jméno, plutonovský havrane!“ —
Havran děl: „Už víckrát ne.“

Žas jsem nad nevzhledem ptáka, jenž tak bez okolků
kráká
50 bezobsažnou odpověď, jež prozrazuje bezradné;
velmi dobře vím, že není skoro ani k uvěření
pták či zvíře, jež si lení v póze velmi záhadné
na poprsí nade dveřmi — v póze velmi záhadné
a říká si: „Už víckrát ne.“

Potom, sedě na mramoru, ustal havran v rozhovoru
jako duše, v jedno slovo samotářsky zabrané —
až jsem si řek v duchu, takže nedošlo mu to až k sluchu:
„Věřím pevně na předtuchu, osud často okrad mne —
jak mé naděje, i on se k ránu odtud vykradne.“
60 Však havran dí: „Už víckrát ne.“

Zaražen, an na mne hledí s přiléhavou odpovědí,
říkám si: „Tot bezpochyby pochyť velmi obratně
od pána, ježž osud vedl neštěstím a navždy svedl,
takže nic už nedovedl zpívat než ty bezradné —
65 pohřební a smutné písně, refrény, tak bezradné,
jako je: „už víckrát ne!““

Když však havran bez ustání ponoukal mne k usmívání,
přistrčil jsem křeslo, mysl, že mne něco napadne,
když se vhroutím do sametu ve vzpomínkách na tu větu,
70 přemýšleje, co as je tu, nad čím řek své bezradné,
nad čím příšerný ten pták zde říká svoje bezradné
„už víckrát ne“.

Tak jsem seděl nad dohady, mlčky, marně, bez nálady —
pod ptákem, jenž v hloubi prsou nepřestával bítat mne,
75 kles jsem s zamyšlenou tváří do podušky na polštáři,
na niž padá lampa, v záři matné, mdlé a malátné,
ale do níž nevboří své ruce, mdlé a malátné,
ona víckrát, víckrát ne.

Zdalo se, že u stínidla houstne světlo od kadidla,
80 že se bezpochyby anděl v zvoncích z nebe propadne.
„Chudáku, tvůj Bůh ti v zpěvu posílá sem pro úlevu
balzám na tvou starou něhu, po němž navždy vychladne,
po němž láska k Lenoře v tvé mysli navždy zapadne“ —
Však havran děl: „Už víckrát ne.“

85 „Proroku,“ dím, „mene tekel, ať jsi pták a nebo z pekel,
synu podsvětí, a přece proroku, pojď hádat mně —
statečně, byť opuštěný, žiji zaklet v této zemi,
dům mám hrůzou obklíčený, zda tvá věštba uhádne,
90 zdali najdu balzám v smrti, zda tvá věštba uhádne“ —
Havran dí: „Už víckrát ne.“

„Proroku,“ dím, „mene tekel, ať jsi pták a nebo z pekel,
při nebi, jež nad námi je, při Bohu, ježž leká mne,
rci té duši, jež žal tají, zdali aspoň jednou v ráji
tu, již svatí nazývají Lenora, kdy přivine,

95 jasnou dýku Lenoru kdy v náruči své přivine“ —
Havran dí: „Už víckrát ne.“

„Tos řek jistě na znamení, že se chystáš k rozloučení,
táhni zpátky do bouře a do podsvětí, satane! —
Nenech mi tu, starý lháři, ani pířka na polštáři,
100 neruš pokoj mého stáří, opusť sochu, havrane!
Vyndej zobák z mého srdce, opusť sochu, havrane!“
Havran dí: „Už víckrát ne.“

Pak se klidně ulebedí, stále sedí, stále sedí
jako dábel na bělostných řadrech Pallas Athéné;
105 oči v snění přihmouřeny na pozadí bílé stěny,
lampa vrhá beze změny jeho stín, jímž uhrane —
a má duše z toho stínu, jímž mne navždy uhrane,
nevzchopí se — víckrát ne.

HAVRAN

OTTO FRANTIŠEK BABLER

- O půlnoci kdysi smutné sláb a znaven po urputné četbě snil jsem nad knihami, starou vědou proniknut; a když na mne šlo už spaní — najednou, slyš, zatukání tiché, jak když klepou páni, přijdou-li sem odněkud.
- 5 Řekl jsem si: „Návštěva to; někdo jde sem odněkud. To je to — či jenom blud?“
- Vzpomínám si na to právě: Prosinec se vlekl tmavě, na podlaze uhlík žhavě někdy vzplanul, přišlápnut. Po ránu jsem mrzut toužil; — do knih marně jsem se hroužil,
- 10 přece stále žal mne soužil, pro Lenoru žal a trud, pro tu dívku, kterou světci Lenora zvou, žal a trud, že už nejde odnikud.
- Záclony když tichý šelest šustivě vál o mou pelest, plašil, strašil mne ten zvuk jak nikdy, nikdy doposud.
- 15 Ukonejšit tedy chtěje srdce svoje, jež se chvěje, opakuji: „Jistě že je návštěva to odněkud, návštěva to pozdní že je, přišedší sem odněkud. Jenom to — či klam a blud?“
- Procitla mi duše v těle: neváhaje pak už děle, děl jsem: „Pane nebo paní, promiňte, jsem uleknut. Přišlo totiž na mne spaní — a to vaše zaklepaní zaznělo tak znenadání, že jsem zmaten poněkud.“ Dokořán pak otevřel jsem dveře, zmaten poněkud. Tmou hned byl jsem zahrnut.
- 20 Dlouho do tmy hledě prázdně, plný hrůzy, plný bázně, snil jsem věci, jakých asi nikdo nesnil doposud. Ticho, ničím nerušeno, ve tmě čiré rozloženo, a jím jen to jedno jméno, ‚Lenoro‘, zní odněkud.

- 30 Já to šeptnul, ozvěna pak ‚Lenoro‘ zas odjinud. Ale snad to byl jen blud.

Yrátiv se pak do komnaty, v celé duši ohněm vzňatý, slyším opět, zaklepaní, prudší však než doposud. „Jistě je to tady,“ dím si, „zní to z okna, zní to z římsy, podívám se, dosvědčím si, kdo to jde sem odněkud —

35 ‚tíš se, srdce, podívám se, kdo to jde sem odněkud,‘ a zda není to jen blud.“

Rozevřel jsem okenice, a vtom vletěl do světnice statný Havran z legendárních dob, už zašlých poněkud. Přišel směle, bez pozdravu, jak by se tu cítil v právu, věru znalý panských mrayů, a hned seděl nepohnut na poprsí Palladině, nade dveřmi nepohnut seděl, jak by neznal stud.

40

Černý pták se vážně choval, až mi úsměv vyluzoval, tváře se tak důležitě, jak by vliv měl na osud.

45 „Ač máš chochol ostříhaný,“ pravím, „přec ti není hany, synu bludné, kruté vrány, z jícnu noci odněkud. Jméno své mi pověz, posle z jícnu pekla odněkud!“ Havran pravil: „Marný blud.“

Divil jsem se, nemotoru že jsem přiměl k rozhovoru, ač to slovo přece smyslu mělo málo poněkud;

50 a kdo by též zmaten nebyl, kdyby se naň shora šklebil pták, jenž se mu uvelebil, sedě tam tak nepohnut, na poprsí nade dveřmi, sedě tam tak nepohnut, ‘pták, jenž zve se ‚Marný blud‘.

55 Ale Havran, když tam seděl na poprsí tichém, neděl nic než toto slovo, jak by jím se cítil vystihnout; nic už neřek pták ten strohý, nevytáh křídla, nezdvih

nohy, až jsem řek si; „Přítel mnohý zanechal ti vždy jen rmut. Po něm též ti zbude zítra beznaděj snad jen a rmut!“

60 Pták však pravil: „Marný blud.“

Žasl jsem; jak vtípně umí odpovídat na mé dумы.
 „To, co mluví,“ řek jsem, „vše je, co si vštípil jeho pud.“
 Od svého as má to pána, jehož stihla krutá rána,
 až mu slova byla dána, s nimiž klesal v chládek hrud,
 65 smutná slova beznaděje, s nimiž klesal v chládek hrud,
 slova: Marný, marný blud!“

Když však stále tak se choval, že mi úsměv vyluzoval,
 přistrčil jsem křeslo k dveřím; hledě naň jak na přelud.
 Pak jsem sedl do sametu, mysle na tu kusou větu
 70 a též na to, co as chce tu pták ten cizí, zrůda zrůd,
 co chce dravý, zlopověstný, hnusný pták ten, zrůda zrůd,
 an tu kráká: „Marný blud“.

Tak jsem tedy seděl znova, tázavě a beze slova,
 hledě k tomu opeřenci, jehož zrak mi vnikal v hrud,
 75 a v něm ctil jsem kamaráda. V křeslo své jsem opřel záda,
 kam i ONA sedla ráda, na niž čekat byl by blud;
 na niž čekat, že by ještě jednou přišla odněkud,
 byl by marný, marný blud.

Vzduch zdál se mi s vůní stmelena, jak by stoupal
 80 andělů, jichž krok zněl jízbou -- ale jakby odjinud.
 „Ubožáku bědný,“ děl jsem, „Bůh tvůj tobě poslat
 chtěl sem
 po anděli, který spěl sem, balzám, jaký ztlíš rmut.
 Pij ten nápoj zapomnění: po Lenoře ztlíš svůj rmut!“
 Havran krákl: „Marný blud!“

85 „Věštče,“ pravím, „zabijáku! Ať už dase nebo ptáku!
 Ať tě přived pokušitel, vích hnal tě odněkud,
 zoufalče či šatanáši, v nehostinnou zemi naší,
 v tento dům, kde stíny straší -- pověz mi a nezarmut,
 90 zdali najdu v Gileadu balzám pro svou chorou hrud?“
 Havran krákl: „Marný blud!“

„Věštče,“ pravím, „zabijáku! Ať už dase nebo ptáku!
 Při nebeském Bohu, jež my oba ctíme, buď jak buď --
 duši rcí, s níž boly hrají, přivine-li v dálném ráji

tu, již světci nazývají Lenorou, kdy na svou hrud,
 95 přivine-li jasnou dívku Lenoru kdy na svou hrud?“
 Havran krákl: „Marný blud!“

„Tímto slovem rozlučme se,“ děl jsem, „ptáku nebo běse,
 vrat se v noc a bouři pekel, kde jsi žil až doposud!
 Nenech mi tu na polštáři ani pířka, bídný lháři,
 100 pokoj dej mně samotáři -- vari, vari odtamtud!
 Zobák vyrvi z mého srdce, táhni z dveří odtamtud!“
 Havran krákl: „Marný blud!“

A tak Havran jenom hledí, stále sedí, stále sedí,
 doletěv sem na Palladu nad mé dveře odněkud;
 105 hledí na mne jako dříve jeho oči uhrančivé --
 v pozadí pak stěny sivé jeho stín je nepohnut.
 I v mé duši stín ten tmavý, jenž tam je tak nepohnut,
 zůstane jak marný blud!

Jak jsem překládal Havrana

Jsem tomu povděčen, že se ve mně i v přátelích, kteří si povšimli
 mého překladu Havrana, formulovala otázka „Jak vznikl překlad té
 básně?“ a nikoli „Jak vznikl nápad přeložit ji?“ Psal-li již Poe o tom,
 co jej vedlo k napsání básně, k tomu, co nazývá „intention of composing
 a poem“, zamlčel a ironickým výkladem zastíral mnohé podstatné
 složky síl, které v něm působily a přispívaly k vzniku myšlenky, jež byla
 zárodkem celé básně. Podle svých skromných zkušeností, které mohu
 ovšem jen zdaleka přirovnávat ke zkušenostem tvůrců, považuji právě
 takovýto zárodek, z něhož vyrůstá opravdové dílo, za věc nesmírně taju-
 pinou a posvátně neodhalitelnou. Pro daný případ, to jest pro svůj
 překlad Pocova Havrana, zdůrazňuji pak předem, že právě nápad,
 abych přeložil tuto básně, která přece po třech dřívějších překladech
 téže věci pro českou literaturu už nepředstavovala žádnou novinku,
 bylo na celé práci to jediné, co se tak trochu podobalo tomu, čemu lidé,
 kteří nikdy ničím a k ničemu nebyli inspirováni, tak rádi nazývají
 inspirací. Po tomto -- možno-li to tak nazvat -- inspiračním momentu
 následovala už jen práce, těžká a ovšem také houževnatá práce.
 Směl-li Poe svou stať o genezi Havrana nazvatí Philosophy of Com-
 position, neobvažují se nazvatí poznámky o překladu básně a poznat-
 ky, čerpané z úsilí po jejím zdoání, Philosophy of Translation, ač by
 mně k tomu snadno mohlo zlákatí to, že moje překladatelská práce

metodikou i postupem šla bezděky zcela rovnoběžně s tvůrčí prací básníkovou.

Refrén byl Pocovi — věříme-li ovšem plně jeho konfesím — východiskem celé básně. Ono Nevermore je černým ohniskem vši její chmury, je závěrem všech jejích kadenci, v něm je soustředěna všechna její intenzita — a už proto nejtěžším bylo problémem pro reprodukci, na němž více nebo méně ztroskotaly dosavadní české překlady a také valná část překladů do ostatních jazyků. Šlo o to, aby už tímto refrénem byla sugerována celá nálada děsu a hrůzy, která báseň staví kaniš do sousedství knihy Kóheletě; v níž ihned na začátku stojí slovo bez útěchy: Marnost nad marnost. Nevím, jak dlouho trvalo, než jsem při hledání pevné základny pro svůj překlad postřehl spojitost slov Kazatelových s refrénem Pocovým, ale pochopil jsem ihned, že jsem zde na pravé stopě. Potvrzeno bylo mi to ihned tím, že je také v slově marnost obsaženo ono „r“ jakožto nejtvárnější souhláska — ‘the most producible consonant’ — ač v něm zase „o“ jakožto nejzvučnější samohláska — ‘the most sonorous vowel’ stálo pouze na vedlejší, nepřízvučné slabice. Jelikož však slovo Nevermore je dipodické a končí slabikou přízvučnou, nebylo by slovo Marnost vyplňovalo celé jeho místo ve verši a jakožto čistý trochej nebylo by mohlo státi ani na místě oné druhé přízvučné slabiky. Odložil jsem je tedy prozatímně — ač s těžkým srdcem — a hledal dále.

Vtom vynořilo se mi v myslí jiné dílo, v němž marnost, nenávratnost a klam nalezl podobný refrénovitý výraz jako v Pocově básni: Hans Sachsův monolog z Mistrů pěvců norimberských. Onen wagnerovský Wahn — Blud — měl pro mne podivný souzryk s Marností Kazatelovou. Trojúhelník Nevermore—Marnost—Blud, kterým se nyní pohybovaly mé úvahy, slůčoval už sám dva z těchto pojmů v jediný myšlenkový útvar — „marný blud“ — který, jak se mi zdálo, významně odpovídal onomu Pocovu Nevermore. Ztrácel jsem sice ono básníkem požadované „o“, měl jsem však na první stopě slabiku „ar“, která onomatopoeiticky dosti přesně vystihuje krákorání havrana, na druhé samohlásku „u“, která dobře odpovídá pochmurnosti básně — vždyť i Pocovo „or“ přechází někdy (např. ve slově „floor“) v hlubší „úr“ — a které k plnému účínu schází už jenom délka. Rozhodně však odpovídala konstrukce marný blud původnímu refrénu v ohledu fonetickém daleko lépe než všechny filologicky přesnější překlady, jako např. „nikdy víc“, „víc již ne“, „víc už ne“, „víckrát ne“ (kde krákoravé „krát“ padá na slabiku nepřízvučnou) atd. átd. Šlo nyní o to, abych zjistil, bude-li možno při maximální přesnosti a věrnosti překladu nahradit v básni pojem „už nikdy ne“ pojmem „marný blud“ a bude-li tato nová myšlenková forma refrénu vystihovati dostatečně „that melancholy tone of the poem“. Prozatímní zkouška v nejdůležitějších verších básně slibovala dobrý výsledek, ale zároveň rostla jiná obava: Bude-li možno

najít dostatečný počet rýmů na „ud“, kterých si bude vyžadovati tento nový refrén. Sepsal jsem si narychlo všechny takovéto rýmy a dostal jsem tak asi tento seznam: stud, sud, rmut, prut, poněkud, odněkud, odnikud, odjinud, chud, pud, doposud, na osud, u oblud, proniknut, přiskřípnut, zamítnut, uleknut, nepohnut, na prelud; do zvláštní skupiny jsem si pak seřadil ještě měkké: hruď, suď, buď, stud, rmuť, huť, chuť, kterých jsem zprvu jako ne zcela čistých nehodlal použítí. Jelikož Poe na své Nevermore v básni použil celkem šestnáct rýmů a některé z nich (Lenore, door, before, floor, shore atd.) vícekrát opakoval, kdežto můj prozatímní soupis obsahoval už dvacet osm slov, měl jsem naději, že zásoba českých rýmů na „blud“ pro můj překlad vystačí. Byl jsem si ovšem vědom, že se při definitivním překládání veršů, rýmující se na refrén, setkám ještě s velkými obtížemi.

Podobně jako Poe napsal nejdříve onu šestnáctouslohu, v níž báseň kulminuje, pokusil jsem se také já přeložiti nejdříve tyto verše, abych našel základní notu, s níž bude třeba zharmonizovati celý překlad. A jako Pocovi šlo také mně o to, abych nejvyšším výrazovým vypětím v této sloze stanovil bod, k němuž povede crescendo patnácti předcházejících sloh a od něhož diminuendem budou vyznívati obě poslední.

Nyní jsem po nové pozorné četbě, při níž jsem si poznamenal řadu nápadů (mezi nimi řadu nejzdařileji formulovaných veršů), začal konečně překládati celou báseň od začátku. Ani nedovedu říci, jakým povzbuzením mi to bylo, když jsem pak měl hotov první verš a shledal, že kmen rýmů v něm taktéž obsahuje onu slabiku „ut“, na níž je založen ústřední rým celé básně. A když už mluvím o prvním verši, zmíním se mimochodem ještě o jedné drobnosti. Bibliofilii a krásnými tisky vyškolené oko vydavatele mého překladu si ihned při korekturních otiscích povšimlo, že jak Poeův originál, tak také můj překlad má iniciálu „O“, což naši mistři knihtiskaři v knížce diskretně zdůraznili. Podle pravdy vyznávám, že na tom nemám zásluh a že se ono „O“ na začátek překladu dostalo čirou náhodou anebo řízením, na něž jsem sám neměl vlivu.

Poe zvolil poprsí Palladino zčásti také pro zvučnost jména „Pallas“. Domnívám se, že by český básník, kdyby psal Havrana, nikdy tak neučinil — už proto, že mytologické představy antické ve slovanské kultuře nejsou tak běžné jako v kultuře anglosaské, a především pro obtíže se skloňováním cizích jmen v naší řeči. Z tří cizích jmen v básni — Lenora, Pallas a Gilead — působila první dvě ve verších značně potíže, na které nerad vzpomínám.

Zbývá ještě, abych promluvil o zkušenostech, jaké jsem s Havranem měl po dokončeném a otištěném překladu. Ani ne tak o „ohlasu“, jaký překlad vzbudil (psalo se o něm málo — avšak v tom, co se napsalo, nebylo planých slov, jakých bývá v kupách referátů o jiných knihách), ale spíše o tom, co práce s tou básní zanechala ve vědomí

a svědomí překladatelovu. A tu nelze zapřít, že se s pocitem spokojenosti a radosti z poměrného zdaru a úspěchu díla mísil nepřekonatelný pocit lítosti, pocit spáchané křivdy a viny: snad z toho, že jsem básníkovu Mournful and never-ending Remembrance ještě chmurněji podbarvil hrůzou Marnosti a Bludu!

HAVRAN

JIRÍ TAUFER

Jednou v žalné truchlé noci, když jsem nemohl už zmoci-
 únavu — a téměř dřímal, hlavu kloně níž a níž —
 nad nejedním svazkem cenným, bizarním a obnošeným —
 náhle pronikl mým sněním úder — či jen klepot spíš —
 5 na dveře mé do pokoje jak by někdo klepal spíš —
 Jen to — a nic více již.

Ach, tu vzpomínám si znova: byla půlnoc prosincová
 a svít ohně na podlaze kreslil jemných stínů mříž.
 Vroucně přál už jsem si dnění! Marně hledal zapomnění
 10 na ztrátu té skvělé ženy — Lenory — na žalu tíž,
 na tu dívku s jménem nebes, na hore a žalu tíž!
 Zapomenout...?! Nikdy již!

Rudých záclon porýv skrytý vydal ševl neurčitý,
 naplnil mne strašnou hrůzou, ruše smutné noci tíž.
 15 Bych uklidnil duši svoji, jež se chvěla v nepokoji,
 děl jsem: „Za dveřmi snad stojí host nějaký nanejvýš,
 za dveřmi snad stojí pozdní host nějaký nanejvýš.
 Jen to a nic více již.“

Můj duch nechvěl se už ani. „Ctěný pane můj, či paní,
 20 promiňte mi, prosím snažně.“ — řek jsem, neváhaje víc.
 „Snil jsem, když tu vzdúchem chvěje tukání, jež lchouunké
 je,
 tichý klepot na veřeje neslyšel jsem — téměř nic...“
 A když klika povolila, dveře pootvírajíc —
 temnoty jen — a nic víc.

25 Do tmy dále nahlížeje, pocítil jsem, jak mnou chvěje
 děs, že možná jsem se vnořil v úžasného snění říš,
 již spatřilo lidí málo. Leč nic ticho neřámalo,
 jen v něm jedno slůvko tálo — jméno Lenořino, k níž

- 30 šeptal jsem je, až je ke mně ozvěna zas nesla blíž —
pouze to — nic více již.
- Jda pak do pokoje svého — ducha maje vzníceného,
opět zaslechl jsem úder, silnější už mnohem víc.
„Jistě,“ dím. „To tajemství je v tom, že něco bije
do okna, jež zvenku kryje dřevěný rám okenic.
35 Tajemství, jež děsí srdce, ukrývá rám okenic:
je to vítr — a nic víc.“
- Odsunul jsem žaluzie, když tu — perutěmi bije —
vlétl majestátně havran, přízrak minulosti spíš.
Neuklonil se mi ani, ale vzlétnuv bez čekání
40 jak vznešený pán či paní, našel nade dveřmi skryš,
na poprsí Palladině našel nade dveřmi skryš — ;
sedl — a nic více již.
- Pták ten v ebenovém lesku lehký úsměv mému stesku
dal svou přísnou obřadností — směšným vzezřením
však spíš:
45 „Ač máš chochol stržen z hlavy, nejsi sketa,“ dím —
„leč pravý
starý havran krákoravý opustivší noci říš;
rci, jak zní tvé jméno tam, kde plutonská je noci říš?“
Praví havran: „Nikdy již!“
- Divné muselo mi býti ptáka slyšet hovořiti:
50 vždyť ta divná slova byla zdravým smyslem na obtíž.
Nemohu přec připustiti, že by člověk mohl mít
příležitost ptáka zřítí, jenž by — nalézaje skryš —
nade dveřmi, na poprsí sochy nalézaje skryš —
nesl jméno Nikdy již!
- 55 Leč pták usazený ladně na poprsí sochy chladné.
jak by otvíral tím slovem svého ducha temnou skryš.
Mlčky zřel jsem k oněm dveřím. Havran nepohnul ni
peřím;
vzdých jsem za několik vteřin: „Co přátel jsem ztratil již!
60 Co svých nadějí...! A zítřa?... Také ty mne opustíš.“
Na to havran: „Nikdy již!“

- Klid mě duši vzala znova řeči té tak jasná slova.
„Někdo,“ děl jsem, „naučil tě těch pár slov, jež pronášíš;
snad tvůj pán, jenž v nitru tají žalost zlou a ukrývá ji
ve své písni, které mají smutný refrén stále týž,
65 písní nad nadějí mrtvou smutný jeden jen a týž
refrén: nikdy, nikdy již!“
- Znovu usmál jsem se jemu; stočil křeslo čelem k němu,
čelem ke dveřím a soše — opřel se o měkký plyš;
zase vnořil jsem se ve sny: co asi jen pták ten děsný,
70 příšerný a zlopověstný, chmurný — skoro kostra spíš,
co ten věštecký pták věští, ruše zimní noci tiš
krákoráním: Nikdy již!
- Nespustil jsem z něj už zraku. Neřek jsem ni slova ptáku,
jehož oko planoucí v mou duši žhnulo přespráhlí.
75 Viděl jsem jej, jak mi stála židle, nad níž lampa plála.
Má hlava se opírala v křesle o modravý plyš,
kam se její krásná hlava — v onen tmavě modrý plyš
neopře, ach! — nikdy již!
- Vzduch voněl — zdálo se mi — dým nad kaditelnicemi
80 v rukou serafů, jichž kroky zvonily tu dál, tu blíž...
„Ubohý!“ já vzkřikl. „Měla serafů ta říše cejá
zaplašit žal z tvého čela jako zapomnění číš —!
Pij, zapomeň na Lenoru, pij — a zapomeneš spíš...!“
Praví havran: „Nikdy již!“
- 85 „Věštče, synu pekla!“ pravím. „Ďáblem jsi, či ptákem
hravým?
Běs či bouřlivá noc tebe vyslala v mé síně tiš?
Bouře nezkrtná a divá v pustinu, kde ticho ztlívá —
sem, kde děs mne rozechvívá...? Prosim, kéž mi pravdu
dáš,
kžda na rány balzám najdu...? Kéž mi pouhou pravdu
dáš!“
90 Praví havran: „Nikdy již!“

„Věštče, synu pekla!“ pravím. „Dáblem jsi; či ptákem hravým?
 Rci mi — u boha, ježž vyzývám, u neběs, jichž nezměříš —
 zda má duše zarmoucená a Lenora — božská žena —
 andělského toho jména — tam, kde Edenu je říš,
 95 zdali setkají se jednou tam, kde Edenu je říš...?“
 Praví havran: „Nikdy již!“

„Jedno — pták, či ďábel jsi-li! Čas, abychom domluvili!“
 Vstal a vykřikl jsem: „Táhni ve svou černou noci říš!
 Neņech tu ni péro tmavé — 'důkaz o duši své lhavé,
 100 neruš útěchy mé právě — samoty! Kéž odstraníš
 ten svůj zoban z mého srdce; sebe z dveří odstraníš!...“
 Praví havran: „Nikdy již!“

Stále havran sedí klidně na poprsí Palladině,
 neopouští místa, kde mu veřejí mých kyne skryš.
 105 A zrak jeho peklem dýše — — zrak démona; jenž sní tiše,
 a proud světla lampy z výše snáší jeho stíny níž —
 a má duše těchto stínů; jež se z výše snáší níž,
 nezabaví se — nikdy již!

Poznámka k překladu Havrana

Letos uplyne 110 let od narození velkého amerického básníka, jehož jméno je podivuhodnou náhodou první půlí slova *poezie* — básníka Edgara Allana Poea. Psal kromě mnoha fantastických povídek, evokujících mistrovsky bás a hrůzu, a filozofických statí i jemně ironických a satirických próz — i poezii: Je to jen několik básní silně hudebních, plných šerosvitu a těžké melancholie; ale právě těchto několik básní jsou tak ryzí lyrické krystaly, že teprve moderní poezie neváhalá prohlásit Poea za jednoho ze svých praotců. Nejproslulejší jeho básní je Havran, není snad druhé tak poměrně krátké básně (18 strof), která by se dočkala takové slávy po celém světě a takového rozšíření ve všech téměř jazycích. Ale to již Havran počínal být proslulý nejen jako básně sama, nýbrž též jako tvrdý oříšek pro překladatele. A zase: není snad druhé básně, kde by byly takofka koncentrovány všechny problémy, které se staví jako nepřekonatelná překážka tlumočnickému umění. Tak tato básně patří mezi ty vzácné básně, které jsou „nepřeložitelné“ v tom smyslu, že jejich převod nebude nikdy stoprocentním ekvivalentem originálu.

Příčinou toho není ani tak neobvyklá a pro překladatele i značně uminá stavba strofy (tři rýmy uvnitř a na konci třetí a uvnitř čtvrté řádky — pak rýmy na koncích druhé, čtvrté a páté řádky, které odpovídají rýmu v refrénu). Je to právě problém překládání refrénu, na nějž naráželi, narážejí a věřím, že budou ještě narážeti — protože přebásňování Havrana není ještě jistě skončeno — všichni překladatelé.

V originále je refréncem slovo „*nevermore*“ (již nikdy), jež havran monotónně opakuje jako odpověď na různé otázky truchličího milence. Překladatelské spory, které se kol tohoto slova rozpředly, zkomplikovala ještě Poeova stať Filozofie básnické skladby, v níž Poe vykládá ex post svůj postup při psaní Havrana. Nemaje v této, pokud možno stručně, poznámce místa, abych doložil aspoň trochu své tvrzení, proč nemůžeme věřit této Poeově stati zúplna, soustředím se jen na vysvětlení, proč překládám refrén jinak než všichni moji předchůdci, tj. ovšem ti, kteří překládali Havrana až po Jaroslavu Vrchlickém. Vrchlický (Havran a jiné básně, E. A. P., Bursík a Kohout, Praha 1890) překládal refrén slovy „nikdy víc“. Po něm Dostál-Lutinov (Archa, roč. VI, 1918, č. 6, str. 168), který *nevermore* nepřekládal, nýbrž ponechal toto slovo v českém textu. Třetí překlad je od V. Nezvala (A. E. Poe: Prokletí básníci, sv. 2., R. Škeřík, Praha 1928), který překládá *nevermore* slovy „víckrát ne“. Ve svém, tj. čtvrtém, překladu O. Babler (E. A. Poe: The Raven — Havran, nakl. St. Vrbík, Olomouc 1930) použil místo *překladu* slova „*nevermore*“ — slov „marný blud“.

Překladatelé (téměř každý má svou celou teorii překládání Havrana!) uvádějí obyčejně dva důvody, jimiž zdůvodňují svoje převody refrénu: 1. že refrén má vystihnout havraní krákorání a 2. že v něm má být dlouhé *o* a *r*, v čemž poukazují přímo na Poeovu stať *Philosophy of Composition*. První důvod se mi zdál malicherný již z toho důvodu, že v jedenácté strofě je jasně řečeno, že havran jenom prostě nekrákal něco, co by se milenci *pouze zdálo* být řečí; netřeba tedy klásti důrazný požadavek, aby havranem mluvená slova krákorala. Je to konec konců řečeno i ve zmíněné stati Poeově: „Tu mně vzešla myšlenka na nerozumného tvora schopného mluvit, a velmi samozřejmě mi nejprve přišel na mysl papoušek, který byl však ihned zatlačen havranem, rovněž schopným řeči...“ (Cituji z knihy Stín, str. 44 dole; Knihy dobrých autorů, sv. 129, Praha 1916.)

Druhý důvod nesplnili však ani všichni následovníci Vrchlického, vyjma Dostála, který ovšem „*nevermore*“ nepřekládal. Ale ani Nezval, ani Babler se nepodrželi Poeova původního *o* již z těch prostých důvodů, že vůbec nemáme takového slova, které by zároveň — aspoň přibližně! — odpovídalo *smyslu*, tj. obsahu slova „*nevermore*“ = nikdy již. Nemožno než trvat na tom, že nejen zvuk slova v refrénu hraje v Havranu hlavní roli, nýbrž především *obsah* tohoto slova, ona absolutní hluboká beznaděje — Nikdy!

Nemohl jsem tedy jinak než vrátit se částečně k metodě J. Vrchlického, pokud jde o překládání refrénu. Pouze to jako stručnou poznámku.

Snad se budu moci k celé problematice převodu Havrana vrátit jinde lépe vyčerpávajícím způsobem.

HAVRAN

EUGEN STOKLAS

- V půlnoční kdys truchlé době, když jsem dumal v teskné
mdlobě,
hledě v prapodivné svazky, zapomněné vědy v brak,
když jsem klímal, blízky spaní, náhle slyším zaklepání,
na mé dveře zatukání, zatukání jemné tak.
- 5 „Jakás návštěva,“ jsem broukl, „zatukavší jemně tak —
tak a jinak nikterak.“
- Ne že by se mně to snilo, v černém prosinci to bylo,
a co z uhlí ještě zbylo, hynouc v podlahy žhlo mrak.
Po jitru jsem prudce toužil; marně v knihy jsem se
hroužil,
- 10 žal chtěl ubít, jenž mne soužil, soužil pro skon Lory tak —
provzácnou a skvělou Loru, kterou andělé zvou tak —
my však, žel, už nikterak.
- 15 Jako hedváb něžné ony šusty každé rudé clony
plní; vlní nepoznaným dosud děsem nitro, zrak,
takže, srdce svého mdlobě bráně, stál jsem, říkal sobě:
„Návštěva, jež v této době dobývá se ke mně tak —
návštěva to v pozdní době dobývá se ke mně tak —
tak a jinak nikterak.“
- Silnější už duše má je; více pak už neváhaje,
20 „pane nebo paní, račte omluvit mne,“ pravím pak;
„pravda je, že já jsem dřímal, vy jste tukal a já klímal,
tukal, když mne spánek jímal, tukal na mne jemně tak —
takže stěží jsem vás slyšel“ — dveře rozevřel jsem pak:
tma — víc nic — ne, nikterak.
- 25 Hledím — tma jen neprůhledná; dlouho stál jsem žasna,
bledna,
zmaten snil jsem sny, jež nesmí smrtelný snít ubožák.

Ticho nerušené bylo, ve tmě nic se nezjevilo
a jen jedno slovo žilo: slovo „Loro!“ — šeptem však.
Já je šeptal -- slovo „Loro!“, ropot echa zpět hles však —
30 to — víc nic -- ne, nikterak.

Vraceje se v jizbu ztmělou s duší rozpálenou celou,
zas jsem zaslechl zaklepání — silnější teď bylo však.
„Jistě,“ řekl jsem, „je to níže: u okna — tam u té mříže;
jen co podívám se blíže, jaký tajemný to znak —
35 jen co srdce mé se ztiší — jaký tajemný to znak: . . .
Větr — víc ne — nikterak.“

Dokorán je okénice — a tu frk! frk! do světnice: . . .
kráčí Havran majestátní — ne dnů svatých dávný vrak.
Ničím mne vám nepozdravil, nestanul, krok nezastavil —
40 hle, jak v'panský mrav se vpravil! — Nad mé dveře sed
si tak —
na sochu sed Palladinu — nad mé dveře sed si tak,
sed — a víc — nic, nikterak.

Ebenový pták, jak sedl, k úsměvu mi stesk můj svedl,
ve vážnosti okázalé přísný oděn frak i lak.
45 „Rek jsi, ač ti křtici, milý, ostříhali, oholili,
Havran hrůzně potměšilý, nočních břehů tažný pták —
jakpak na plutonském břehu zve se taký panský pták?“
Havran řekl: „Nikterak.“

Jak jsem žasl, nemotorný tvůr že tak zná hovor vzorný,
50 třeba odpověď ta byla chabý zisk a chabý brák;
musíme však připustiti, že se zřídka udá v žití,
že by chtěl nás oblažiti nade dveřmi taký pták: . . .
pták neb psota nade dveřmi, na sochařském díle pták
tímto jménem: „Nikterak.“

Ale Havran; sám tak sedě, mluvil, z klidné sochy hledě,
jen to jedno slovo, jak by duši chtěl v ně vlít ten pták.
Nic — jen toto slovo stále — aniž perem pohnul dále —
až jsem broukl nenadále: „Přátel mých se rozprch
65 mrak —

zítra ON mne tady nechá, jak mých snů se rozprch
mrak.“

60 Tu řekl pták ten: „Nikterak.“

Zděšen tím, jak porušila ticho odpověď ta čilá,
„jistě,“ řekl jsem, „vyklopil už moudrosti své vak ten žák,
odkaz nešťastného pána, jejížto nelibostná rána
štvála za ránou hned zrána, až pak jeden vleka vak
65 pěl si snů svých žalozpěvy, ponurý ten vleka vak
slov těch, nikdy — nikterak.“

Havran k úsměvu, jak seděl, svést mé duše stesk mi hleděl.
Před něj, před sochu i dveře přitočil jsem křeslo pak,
na polštář jsem v samet klesl a můj duch se pjal a nesl
70 od snu ke snu, proč as hlesl právě tak ten věští pták,
co ten starý, dravý, děsný, divý, divný, věští pták.
mínil, kráknuv: „Nikterak.“

O čem sedě jsem se radil, slovem jsem: mu neprůzradil —
ptáku, který vpaloval mi v nitra tůň svůj žhoucí zrak.
75 To i víc jsem sedě hádal, když jsem volně hlavu skládal,
na polštáře samet padal, lampy okem plaše mrak,
na ten samet fialový, svítem lampy plaše mrak —
ONA však — ach, nikterak!

Tajemně tu vzduch se zhustil, kadidla proud vonný
vůstil,
80 vhoupán serafy, jichž kroky, zvučící jen, nezřel zrak.
„Bídny,“ vzkřik jsem; „boží sláva nad tebou se
smilovává —
anděl klid a mír ti dává — zapomnění Lory tak!
Pij, ó pij to zapomnění, zhošť se mrtvé Lory tak!“
Havran řekl: „Nikterak.“

„Věštče!“ řekl jsem, „zlý jsi katan! — věstec však, ať
pták, či satan! —
85 Ať tě poslal Pokušitel, ať sem bouř ten vrhla vrak,
bídu, již nic nezaplaší, na zakletou poušť tu naši,
v tento dům, v němž hrůza straší — pověz, úpím —
pravdu však!

Gilcad — má — má-li balzám? — Pověz — pověz —
 90 Havran řekl: „Nikterak.“
 pravdu však!“

„Věštcé!“ řek jsem, „zlý jsi katan! — věštec však, ať
 pták, či satan! —

Tamhle při nebeské klenbě, při Bohu nás obou však, —
 pověz této duši žalné, zda tam v kráse Ráje dálné
 obejme zjev ideální Lory, již zve anděl tak:
 95 sevře vzácnou, zářnou Loru, kterou andělé zvou tak?“

Havran řekl: „Nikterak.“

„Klid se mi s tím slovem věštím, ptáku-děble!“ skočiv
 všeštím,
 „táhni zpět — tam do vichřice, plutonské jak Noci vrak!
 Nenech ani pířko tady, černá duše, stopu zrady!
 100 Neruš dum mých siré řady! — Sochu opust právě tak!
 Vyrvi zobák z mého srdce -- se dveří slet právě tak!“
 Havran řekl: „Nikterak.“

A on, Havran, nehnut hledí, stále sedí, stále sedí
 na Pallady soše bledé nad mé jizby dveřmi tak;
 105 a ty jeho oči zřící — démona jsou pohled snící
 a svít lampy s jeho lící vrhá na zem stínu mrak;
 a má duše z toho stínu, jenž pad na zem jako mrak,
 nezvedne se — nikterak!

Poznámka

“No more — no more — no more —“
 Such language holds the solemn sea
 To the sands upon the shore.
 E. A. Poe, To One in Paradise

V širý svět po ráji touhou mrouct
 rámě moje rozestíral jsem —
 Po ráji — a na prsa horoucí
 pouhou, lásky prázdnou tisknu zem.
 Mácha

Pokusil jsem se také přeložiti nebo přebásniti (s jistou odchýlkou, které jsem se nedovedl vyhnouti v závěrech prvních sloh) Poeova slav-

ného Havrana, ježž tuto pro potěšení mysli podávám svým přátelům.

Jak jsem Havrana — opíraje se jen a jen o text původní — v listopadu 1938 překládal, to čtenáři i kritikovi musí povědět můj převod sám. Já do svých tajemství nahlížeti nedávám nikomu. Ale podotýkám, že Havrana přebásniti může jen duch poeovský, erbenovsky nebo bürgerovsky rozený, a čtenáře upozorňuji na pamětihodnou shodu rýmu i nálady mezi Havranem (sloha 15., 16., 17.) a Erbenovým Vodníkem (oddíl IV, sloha 4., 5.). Můj čtenář s velikým zájmem si přečte také kapitolu Víta Šedivce v knize Z kroniky rodu Bezručova (díl II, str. 22 a 23).

Čtenář podle tohoto mého textu si opraví také laskavě nemilé chyby tiskové v olomoucké Arše (ročník 27, svazek 1).

V Litovli dne 11. listopadu 1939.

HAVRAN

DAGMAR WAGNEROVÁ

Půlnoc byla, bděl jsem v snění,
 umdlelý a unavený,
 nad knihami divné vědy —
 dávno už, co šel z nich jas —
 5 křímám — vtom cos zaklepalo,
 jak by se to ve snách zdálo,
 potichu se poozvalo
 přede dveřmi jako hlas.
 „Návštěva jde,“ povídám si,
 10 „zní to jako hostův hlas —
 kdo též jiný? Nu, mám čas.“

Ach! zas před zrakem to vstává,
 prosincová noc ta tmavá,
 padá z krbu výheň žhavá,
 15 spadlý žár pak chvějně has.
 Čtu a čekám na svítání,
 marně plaším vzpomínání,
 v knihách hledám odpoutání —
 od ní, z níž mi vzházel jas —
 20 od Jarmily světlodárné,
 s anděly jež stoupá v Jas —
 pohltit to jméno čas.

Vanem vzdut jak závěs hustý
 šelestnými hnul se šusty,
 25 vlíval ve mne příval děsu,
 nikdy necitěný mráz;
 a jak chlad mi srdce ovál,
 šeptem jsem si opakoval:
 „Host jde, aby hlavu schoval,
 30 zbloudilý to poutník as —
 host jde nocí zaskočený,

zbloudilý to poutník as,
 návštěva mi v pozdní čas.“

Ještě chvíli jsem se zdráhal,
 35 potom už jsem nezaváhal,
 „Pane,“ řek jsem, „nebo paní,
 nezazlete, prosím vás;
 snil jsem, vtom cos zaklepalo,
 40 jak by se to ve snách zdálo,
 potichu se poozvalo,
 spíš jak duch než tluk a ráz,
 div že slyšel jsem vás vůbec.“
 Trhnu dveřmi, prudký ráz:
 venku tma jen, noční čas.

Hledím, oči neodyracím,
 v úžasu se, hrůze ztrácím,
 v sen se hroužím, jak jej nesnil
 nikdo ze smrtelných nás;
 50 a y tom tichu není hnutí,
 mrtvo vůkol na zalknutí,
 dutý hlas jen slyším krutý,
 „Jarmila!“ děl dutý hlas.
 Ozvěna jej vrací ke mně —
 a ten hlas, to můj byl hlas. —
 55 A zas něm je noční čas.

Vrátil jsem se do pokoje,
 y plamenech je duše moje,
 slyš! — už zas to zaklepání,
 hlasněj teď ten divný hlas.
 60 „U okna to asi,“ dím si,
 zní to věru jakby z římsy,
 podívám se, dosvědčím si,
 že se nedobývá čas —
 už se, srdce, spokoj v hrudi,
 65 uvidíš, to nejde čas —
 van to pouhý v noční čas.“

Šel jsem, rozmáv okenici —
 vírně vlét, byl ve světnici
 velký Havran jako z bájí,
 letkou ve mne úžas trás.
 Nezná špetky ostýchání,
 bez váhání, pozeptání
 jako milostpán či paní
 na římsový sed on pás —
 na poprší Palladino —
 tam, kde dveře vroubí pás —
 sed a seděl — strnul čas.

Smolné ptačísko to vraní
 přimělo mě k usmívání,
 tvářilot se předústojně,
 povedený byl to špás.
 „Ač máš hřebínek už lysý,
 zdáš se těsto z dobré mísy,
 havráně, jež potrpí si
 na luh, kde je noc a mráz;
 jméno rci, jak zvou tě v Hádu,
 kde tě zplodil s nocí mráz!“
 Krákne Havran: „Vrat mi čas.“

Až se sluchu věřit nechce —
 dal se do řeči tak lehce,
 ale jaká řeč to divná —
 bezradný jsem stál a žas;
 ať mi paměť kde chce slídí,
 věru ještě nikdo z lidí
 neviděl a neuvidí,
 jak sed nad římsový pás,
 na poprší Palladino
 nad římsový used pás
 pták, jenž zve se ,Vrat mi čas'.

On však na té soše sedí,
 na té tiché; nic už nedí,
 jen ta slova, jak by duší
 celičkou v nich lpěl a váz.

Nic už, nic už nepronese;
 pírkó na něm nepohne se —
 to jen můj hlas poozve se:
 „Kdekdo dal jen lichý vzkaz
 a pak šel — i on zas půjde,
 nechav tu jen lichý vzkaz.“
 Krákne: „Spíš bys vrátil čas.“

Jak ten pták svá divná slova
 pustil v ticho jizby znova,
 „Víc už toho nezná,“ dím si,
 „tak to kráká zas a zas;
 od lidského má to pána,
 jemuž duše bičovaná,
 jemuž krvácivá rána
 vnukla slova, s nimiž zhas,
 slova hran a slova lkavá,
 s nimiž tíhou ubit zhas,
 slova ,Vrátit, vrátit čas!“

Jak ten zvláštní zmetek vraní
 měnil stesk můj v usmívání,
 křeslo blíž jsem k němu pošoup,
 žádostiv těch jeho krás.
 A jak hlava v polštář padá,
 pořád hádá, pořád badá,
 jaká zvěst a jaká rada
 v tom, co dí mi zas a zas —
 co ten pták, to z potvor plémě
 povídá mi zas a zas
 tím svým ,Vrátit, vrátit čas'.

Představy své v řetěz řadím,
 však ni hlesem nevyzradím
 ptáku, jehož vryté oči
 sžlhnají mi nitro v mráz;
 a tak sedím hodnou chvíli,
 v polštář se mi hlava chýlí
 fialový, na něž bílý
 padá z lampy vířdný jas,

v samet, v nějž už neusedne
ve vlídný ten z lampy jas
ta, již nenavráť čas.

145 Vtom jak by mi vůně vály,
z kadidelnic vystoupaly
rozhoupaných serafíny —
zlatým zvukem vzduch se třás.
„Viz,“ já děl si, „můj ty světe,
150 Bůh tvůj vysvobodit chce tě,
posílá ti nápoj z Léthé,
už se nepaměť spas!
Před Jarmilou rvoucí ve zmar
nápojem se z Léthé spas!“
Krákne Havran: „Vrátit čas?“

155 „Potvoro, z níž peklo straší,
proroku neb Satanáši,
ať tě poslal Pokušitel,
bouř ať sem tě smetla v hráz,
štvance, jímž jen bés mě mámf,
160 sem v mou poušť, kde žal je samý,
v dům, jenž třešťí mátohami —
smiluj ty se, slovem spas —
prýští u stínů mi balzám? —
Pověz, pověz, slovem spas!“
165 Krákne Havran: „Vrátit čas?“

„Potvoro, z níž peklo straší --
proroku neb Satanáši!
Při tom nebi nad hlavami —
při Bohu, jenž stvořil nás —
170 pověz duši, jež se hroutí,
že lze v ráji po té pouti
Jarmilu zas obejmouti,
světici, z níž linul jas —
Jarmilu tu světloárnou,
175 s anděly jež stoupá v Jas!“
Krákne: „Marno vrátit čas.“

„Dost už,“ vzkřik jsem, „dost už, hosti —
ať jsi pták, ať syn jsi Zlosti,
v bouř se vrať a na ty břehy,
180 které nepoznaly jas!
Ať zde už ni pířka není
po tvém lhavém navštívení!
Nech mě mému, osamění! —
Leť si, kde tě čeká řas!
185 Vyndej z prsou mi ten zobák —
klid se tam, kde pán tvůj, řas!“
Krákne Havran: „Zvrátit čas?“

190 A ten Havran nepohnutý
sedí krutý, sedí krutý
na poprsí Palladině —
tam, kde dveře, vroubí pás;
bez proměny na mne zírá,
ztracen hledím na upíra,
195 v jeho stínu lampa zmírá,
hasne svit mř v morný mráz.
A mou duši z toho stínu,
jenž ji hrouží v morný mráz,
žádný nenavráť čas.

Můj nový převod Poeova Havrana má některé tlumočnické volnosti — cítím potřebu, abych je odůvodnila. Dospěla jsem k nim po četbě dosavadních překladů i po několika pokusech vlastních, kde jsem se v refrénu snažila o přesné tlumočení slovní. Všichni překladatelé (a s nimi i já) vycházeli z autorova výkladu ve Filozofii skladby, podle níž refrénové slovo *nevermore* bylo praimpulesem pro vznik celé skladby. Ač Poeův esej bývá pokládán za mystifikaci pro svůj téměř matematicky přesný výklad tvůrčího postupu jakožto postupu nejdělejšího, s úplným pomínutím složek podvědomých, jsem přesvědčena, že slovo *nevermore* bylo opravdu ústředním slovem při vzniku básně. Jako každý velký básník je i Poe posedlý některými fakty své mateřštiny, a zejména i slovem *nevermore*; je jím posedlý nejen pro jeho obsah, ale i pro jeho sugestivnost zvukovou — ta mu dává možnost, aby vyjádřil prožitek marnosti s konečnou platností dojmovou. Setkáváme se s tím slovním výkřikem děsu z nenávratnosti v Poeově tvorbě i jinde; nadto je to slovo dokonce v přímém spojení se jménem *Lenore*, jež je druhým

základním slovem, z něhož básník vycházel při tvorbě Havrana.

Uvědomila jsem si při překladu, že slovo *nevermore* je prafaktem Pocovy mateřštiny a že je proto nelze tlumočit doslovně. Stejně je tomu se jménem *Lenore*: má pro nás zcela jinou hodnotu estetickou a citovou, česká *Lenora* nemá temné zabarvení slova Poeova, a hlavně je to jméno nám organicky cizí. Hledala jsem proto v obou případech ne už překlad, ale obdobu danou fakty naší mateřštiny a naší tradice prožitkové. Ale bylo by to opravdu „hledání“? Bylo to nutkání, cesta naslepo bezpečná. Vedla k Máchovi. Poe má svůj metafyzický děs ze slova *nevermore*, my jej můžeme mít z Máchova ústředního slova *čas*. Rozhodla jsem se pro toto slovo, ač není zvukomalebné a bezprostředně „náladotvorné“. Čeho se mu takto nedostává, nahrazuje náplňovou proměnlivostí, možností obměn od nejotřeplejší fráze až po výkřik děsu z prázdna. Má i velké možnosti rýmové.

O zvukovou sugestivnost jsem se snažila slovem *vrátit*, jež je nadáno zvukomalebností dosti značnou a jež splývá se slovem *čas* v organický celek.

Tak byl dán refrén blízký, vyplývající z tlumočnickova prožitku osobního i z naší tradice domácí. Obměňuji refrén *vrátit čas* v některých slokách — *vrát mi čas, nenavrátí čas* —, obměňuji jej i intonačně (interpunkcí). To odporuje Poeovu výkladu, podle něhož je havran nemyslicí pták, který stereotypně opakuje slovo, jehož dosahu si není vědom. Je to výklad příznačný pro Pocovo dvojí osvětlení jevů — vždyť Poe i ve svých prózách pítvá všechno nadpřirozené logickým výkladem. V mém tlumočení je však havran ztělesněním básnickovy chorobně vybičované představitosti a zároveň je to tvor myslící, logickým slovem reagující. Získala jsem tím větší démoničnost a dynamiku. Ostatně i nad Pocovým výkladem vítězí sama Poeova báseň — nebude čtenáře originálu, aby mu v představě ten „nelogický“ havran nerostl víc a víc do démonické logičnosti.

Zbývá povědět, proč jsem si obdobou k Poeově *Lenore* zvolila jméno *Jarmila*. Nešlo ani tak o bezprostřední navázání na Máchu — to je dáno už slovem *čas*; ale zvolila jsem to jméno pro jeho obsah zvukový a představový; má zvukovou lahodnost, budí představy líbezné a spanilé, představy jara, jasu a milosti, ale zazní v něm názvukem i zmar a marno. Může se tedy stát slovem démonickým, je v něm světélkující dvouznačnost života a smrti. Touto vlastností se ideálně hodí do Havrana jakožto jméno pro bytost, která se Poeovi v posledních slokách z anděla mění v upíra, z *Jarmily*, jež stoupá v *Jas*, v *Jarmilu* rvoucí ve zmar.

Jsem si vědoma, že mé řešení co do převodu Havrana je kacířsky úchylné od řešení dosavadních, ale nevedla k té úchylice zvláště a touha po apartnosti, nýbrž vnitřní prožitková *nutnost*.

Svůj pokus skládám u nohou Jeho, jež do svých metafor v závěrečném zpěvu Máje vtesal *naši* hrůzu z nenávratnosti, *naši* hrůzu z času.

HAVRAN

RUDOLF HAVEL

Kdysi dávno o půlnoci, znaven, zemdlen po nemoci,
u knih vzácných, prachem zašlých, jež už nikdo nemoh
znát,

jak jsem klímal v zadumání, zaslechl jsem zaklepání,
jenom jemné zatukání, zaklepání u svých vrat.

5 „Návštěva to asi,“ bručím, „zaklepala u mých vrat,
klepala jen jedenkrát.“

Jako bych to právě prožil, mráz prosince proudil do žil,
v krbu žhavý popel ožil, šerým stínem počal hrát.
Na rozbřesk jsem rána čekal, marně v knihách zrakem
těkal,

10 žal bych ztišil, jenž mne lekal, lekal dnes už kolikrát,
pro vznešenou Leonóru, již tak svatí mohou zvat,
my však zde — ni jedenkrát.

Záclony se chvěly jemně, šelest padal tiše ke mně,
svíral, týral srdce strachem, jaký nikdo nemoh znát.

15 Opakoval jsem si stále, na nic nemysle už dále:
„Noční poutník nenadále do mé jizby šel by rád,
noční poutník nenadále do mé jizby šel by rád
jako dřív už kolikrát.“

Smělejší hned duše má je; pak už déle neváhaje,
20 „pane,“ pravím, „nebo paní, promiňte mi nastokrát.
Byl jsem vskutku blízko spaní, když tu vaše zaklepání,
jenom jemné zatukání ozvalo se u mých vrat;
nevěděl jsem, zdali nesním —“ šel jsem dvéře otvírat,
venku nic než tma a chlad.

25 Dlouho stál jsem, do tmy zíral, údiv, strach mou duši svíral,
těžké sny jsem snil, jak sní je ten, kdo musí umírat.
Ticho stálo nepohnuté, bez ozvěny, těžké, kruté,

slovem Leonóro! vzdmuté, slovem, jež chce srdce rvát.
 Sám jsem zašeptal to jméno, které chce mi srdce rvát,
 30 jednou jen, jen jedenkrát.

Vracel jsem se do pokoje, zářem plála duše moje,
 když tu slyším zaklepání důraznější tentokrát.
 „Jistě,“ pravím, „je to níže, někde u okenní mříže,
 podívám se na to blíže, tajemství chci vypátrat —
 35 jenom až se srdce ztiší, tajemství chci vypátrat;
 je to vítr tentokrát.“

Otevřel jsem okno spěšně, do pokoje vlétl směšně
 starý havran z časů zaslých, jaké nezřífš častokrát.
 Na poklonu zapomene, v póze lorda povznešené
 40 ke dveřím se přímo žene, zůstane tam klidně stát,
 na poprsí Palladině zůstane pak klidně stát,
 nehne se — ni jedenkrát.

Pták ten divný, ebenový, změnil žal můj v úsměv snový
 tváří svou tak směšně vážnou, jak ji uměl předstírat.
 45 „Havrane,“ pak pravím, „sešlý, ač ti kštice věkem sešly,
 nejsi zbabělý přec, jdeš-li v černé noci krákorat.
 Řekni svoje vzácné jméno, když smíš v pekle krákorat!“
 Havran krák: „Ni jedenkrát.“

Ustrnul jsem němým žasem, když jsem slyšel lidským
 hlasem
 50 mluvit ptáka, ač jsem smysl slov těch nemoh rozeznat.
 Neboť vskutku, připustme si, v životě se zřídka kdesi
 zjeví pták, jenž vzpomene si nade dveřmi promlouvat,
 pták či zvíře, které umí nade dveřmi promlouvat
 a zve se Ni jedenkrát.

Sám a sám tak havran sedí, z prachu sochy klidně hledí,
 jenom jedno slovo říká, jak by duši chtěl v ně dát.
 Jedno slovo bez ustání říká, nepohne se ani,
 55 až si říkám v zadumání: „Tolik jsem už přežil ztrát,
 zítra ON mě zanechá tu, abych dál žil ze svých ztrát.“
 60 Havran řek: „Ni jedenkrát.“

Zaleknut, jak slova čilá ticho noci prolomila,
 „jistě,“ děl jsem, „je to všecko, co dovede krákorat.
 Vzpomínka je to snad pouhá na pána, ježž marná touha
 65 trápila jak nemoc dlouhá, již chtěl písní zastírat,
 jednotvárnou smutnou písní bolest svou chtěl zastírat,
 tím ani, ani jedenkrát.“

Jak tak seděl havran sivý, žal můj měnil v úsměv snivý.
 Otočil jsem křeslo, abych zrak k němu moh upírat;
 do sametu jsem se vbořil, do myšlenek chmurných vnořil,
 70 ve snách domněnky jsem tvořil, co by mi chtěl říci rád
 pták ten chmurný, hrozný, hnusný, co by mi chtěl říci rád
 krákaje: „Ni jedenkrát.“

O čem přemýšlel jsem znova, neřekl jsem ani slova
 ptáku, jehož žhavé zraky chtěly srdce rozervat;
 75 mnoho jsem se dohadoval, pohodlně hlavu schoval
 do křesla, kam dosahoval lampy svit a chtěl si hrát,
 s fialovým stínem křesla směl si přisvit lampy hrát,
 ONA však — ni jedenkrát.

Vzduch tak zhoustl, zdálo se mi, jemný parfém padal
 k zemi,
 80 andělé jen kroky svými mohli jej tak rozehrát.
 „Bídny,“ volám, „Bůh tě chrání, křídel andělských ti vání
 nese nápoj umírání, abys nemoh vzpomínat!
 Pij jeř, pij jen, abys nemoh Leonóru vzpomínat!“
 Havran řek: „Ni jedenkrát.“

85 „Proroku,“ dím, „ať jsi, probůh, prorok tichý, pták či
 zloduch,
 ať tě seslal pokušitel, nebo ať jsi bouří svát
 sem v tu zemi bezútěšnou, v poušť tu krytou mlhou věčnou,
 v dům můj s hrůzou nekonečnou, pravdu chtěl bych zvědět
 rád:
 najdu aspoň v smrti balzám? Pravdu chtěl bych zvědět
 rád!“

90 Havran řek: „Ni jedenkrát.“

„Proroku,“ dím, „at jsi, probůh, prorok 'tichý,' pták, či
zloduch,
při nebesích, jež nás kryjí, pro Boha, jenž nás má rád,
řekni duši v smutku marném, v objetí zda stisknu žárném
Leonóru v ráji dálném, již tak svatí mohou žvát,
95 zda obejmu tu, již svatí Leonórou mohou zvát?“
Havran řek: „Ni jedenkrát.“

„To je konec tvého zpěvu, ptáku, vrahu!“ volám v hněvu.
„Vrať se zpět, v plutonské noci můžeš zase krákorat!
Odklíď stopy per svých v tichu, zanech slov, jež nutí
k hříchu,
100 šetř mou samotou, mou pýchu, opusť místo, kam ses vkrad!
Vyrvi zobaň z mého srdce, opusť sochu, k níž ses vkrad!“
Havran řek: „Ni jedenkrát.“

A tak havran bez pohnutí sedí, sedí v ustrnutí,
bledou sochu stínem halí, nepomyšlí na návrat.
105 A z těch temných očí zhloubí zírá na mne démon zhouby
a se světlem lamp se snoubí na podlaze stín a chlad
a má duše se z těch stínů jdoucích Smrti ze zahrad
nevzchopí — ni jedenkrát.

HAVRAN

JAN BLAHOŠLAV ČAPEK

V půlnočním' kdys pustém čase, když má mysl trudila se
nad věděním, které věků mlhami je zastřeno,
když jsem znaven skláněl čelo, tukání mě rozehvělo,
chvilku na dveře jen znělo, velmi jemně ztlumeno.
5 „Zaklepání,“ mumlal jsem si, „bylo to tak ztlumeno,
již je v tichu ztraceno.“

Vzpomínku tu mysl chová, byla to noc prosincová,
z krbu zaplálo vždy znova doutnající poлено.
10 Žhavě jsem si žádal zoře, marně v knihy své se noře,
bych se zbavil svého hoře — pro tvůj skon, má Eleno,
panno zárná, kterou anděl volá jménem „Eleno“,
které provždy ztraceno.

Smutný šelest poloznámý, hrající si záclonami,
vzrušil, krušil srdce mé, až hrůzou bylo raněno,
15 abych ztišil srdce svoje, šeptal jsem si bez pokoje:
„Návštěvník to čeká stoje, neboť je již zavřeno,
pozdní host jen čeká stoje, neboť je již zavřeno,
nic přec není ztraceno.“

Tu jsem opět vzhlédl směle; neváhaje nijak déle,
20 „Prosím,“ děl jsem, „nebudiž mi chování mé vytčeno,
dřímaje jsem skláněl čelo, když klepání vaše znělo,
a tak jemně jen se chvělo, bylo to tak ztlumeno,
že jsem sotva slyšel vás —“ tu otevřel jsem naplno —
tma a vše v ní ztraceno.

25 Stál jsem v temno pohlížeje, bázní, úžasem se chvěje,
tesknil jsem a snil, co nikdy nebylo zde vysněno,
mlčení však těžké bylo, ticho ničím nevzrušilo,
jenom slovo ševalilo, když jsem vzdychl: „Eleno!“

- To jsem šeptal, ozvěna pak vracela mi: „Eleno!“
 30 Vše zas v tichu ztraceno.
- Do pokoje šel jsem zase a má duše trýznila se,
 tu zaznělo zatukání — ne již tolik ztlumeno.
 „Jistě,“ těšil jsem se slovy, „je to něco na mřížoví,
 konečně se člověk doví, tajemství buď zjeveno,
 35 srdce, ztiš se chvíličku, a tajemství je zjeveno,
 vítr to — s ním ztraceno.“
- Zatáhl jsem za roletu, když tu v třepetavém letu
 vnikl havran ze století, které tmou je zastřeno;
 choval se dost nehostinně, nezastavoval se líně,
 40 až jak lord či vévodkyně slétl, bílá Athéno,
 na tvé bustě usadil se, bílá Pallas Athéno,
 — vše zas v tichu ztraceno.
- Zábavný pták ebenový vykouzlil mi úsměv nový
 důstojným svým chováním, jež bylo přísně voleno --
 45 „Ač jsi lysý na svá léta,“ řek jsem, „jistě nejsi sketa,
 zjeve z púlnočního světa, kde je všechno zšereno,
 pověz, v podsvětí jak sluješ, kde je všechno zšereno!“
 Havran: „Stokrát ztraceno.“
- Prostý pták, jenž tupě hledí, udivil mě odpovědí,
 50 ač v ní bylo málo jasna, málo smyslu vyřčeno,
 neboť toho hned se zříká střídmá mysl smrtelníka,
 že by měl snad návštěvníka — báhorková proměno! —
 Ptáka, který na tvé bustě usadil se, Athéno,
 a slul „Stokrát ztraceno“.
- Ale havran chmurný, tmavý, sedě na bustě, jen praví
 toto jedno slovo, jak by bylo jemu svěčeno.
 Jiné slovo nevypustil — peřím ani nezašustil —
 až jsem cit svůj v povzdech zhustil: „Tolik přátel vzdáleno —
 55 í to stvoření zná cestu, zítra bude vzdáleno —“
 60 Pták děl: „Stokrát ztraceno.“
- Užasl jsem po tom slově, vyřčeném tak pohotově,
 „jistě,“ řek jsem, „toto slovo jediné má za věno,

- od pána je chytil asi, na nějž padly kruté časy,
 takže ústa zpívala si, refrénem co vráceno,
 65 žalování naděje, vše refrénem co vráceno,
 to „stokrát ztraceno“.
- Ale pták ten ebenový ještě loudil úsměv nový,
 pohnul jsem svým křeslem, aby k bustě bylo stočeno;
 počal jsem pak přemýšlet, ponořiv se do paměti,
 70 proč pták věštný ze století, které tmou je zastřeno,
 proč pták chmurný ze století, které tmou je zastřeno,
 kráká: „Stokrát ztraceno.“
- Tak jsem luštil divné taje, ani slůvka neříkaje
 ptáku, jehož pohled žhoucí pronikal až v duše dno;
 75 tak jsem bádal bez ustání, až jsem cítil, jak se sklání
 hlava v jemné lemování, jež je lampou zjasněno,
 jejím rukám však to křeslo, jež je lampou zjasněno,
 jest, ach stokrát ztraceno!
- Vzduch teď houští, zdálo se mi, zachvíval se pod vůněmi,
 80 čerem andělem — ach, tys to prozradila, ozvěno!
 Vzkřik jsem: „Bůh mou bídu mění, seslal nápoj zapomnění,
 by mně zhaslo v okamžení tvoje jméno, Eleno,
 pít, pít nápoj konejšivý, zapomenout, Eleno!
 Havran: „Stokrát ztraceno.“
- „Proroku,“ díím, „z města Babel, ať jsi dravec nebo dábeč,
 85 ať jsi přívát vichrem, či ať vyslalas jej, Gehenno;
 bez bázně, ač zrazen všemi, v zakleté tu žiji zemi,
 děs mne stále stíhá němý — k tobě vzpínám rameno,
 je tam — je tam utišení? V žalu vzpínám rameno!“
 90 Havran: „Stokrát ztraceno.“
- „Proroku,“ díím, „z města Babel, ať jsi dravec nebo dábeč!
 Při nebi, při svatém Bohu, před nímž skláním koleno —
 Hleď, mám duši samou ránu, rci, zda jednou v jasném ránu
 obejmu tu svatou pannu, anděl zve ji Eleno,
 95 nejvzácnější zářnou pannu, anděl zve ji Eleno.“
 Havran: „Stokrát ztraceno.“

„To buď poslední tvé slovo, pokolení satanovo!
 Leť si zpátky do podsvětí, kde je všechno zřešeno!
 Nenech mi tu prko ani na památku svého lhaní!
 100 Neruš mého vzpomínání — odlet, černé plemeno!
 Vyrvi zobák z mého srdce, prchni, černé plemeno!“
 Havran: „Stokrát ztraceno!“

Ani nepohne svým tělem, sedí v klidu zatvrzelém
 nade dveřmi na tvé bustě, blá Pallas Athéno,
 105 jeho oči budí zdání démonova zadumání,
 lampa jeho stín tu sklání, všechno jím je zastřeno,
 a mé srdce v tomto stínu, jímž je všechno zastřeno,
 hasne — stokrát ztraceno!

HAVRAN

KAMILL RESLER

O půlnoci v dávné době zmalátnělý po chorobě,
 nad knihami dávné vědy řeše hmoty s duchem svár,
 pad jsem v těžké polosnění; na dveře tu zabušení
 vytrhlo mne náhle k bdění — a zas ticho, temnot dar.
 5 „Návštěva snad?“ myslím sobě. „Zdání? Bludných
 představ var?“ —

Ticho — Snil jsem: Život — zmar.

Vzpomínek šel vichr dravý; prosincový mráz byl pravý,
 uhel v krbu mihotavý na dlaždice vrhal žár.
 Marně prah jsem po svítání, čtením rdousil vzpomínání,
 10 jež mne vždy zas krutě zraní — pro Lenoru bolu žár,
 pro Lenoru, vzácnou dívku, palčivého bolu žár - -
 postihla ji smrt a zmar.

Rudé záclony se vzduly, jejich vlny vznosně pluly,
 v hrůzu, v úděs vystrašil mne šelestící vzdutý cár;
 15 vyděšen a blížek mdlobě mdle jsem opakoval sobě:
 „Host je tu v tak pozdní době, nočních obává se čar,
 pozdní host v tak pozdní době nočních obává se čar,
 by ho nestih ve tmách zmar.“

Duch můj však se opět vzmáhal, potom už jsem nezaváhal:
 20 „Pane,“ děl jsem, „neb snad paní, zvu vás k sobě z nočních
 par;
 promiňte, mne zmohlo snění; ve zmatku, zda zabušení
 bylo to či obluzení, nastal u mne v duchu svár.“
 Otevřel jsem prudce dveře za skřípotu jejich spár —
 vítr vyl jen v temnot zmar.

25 Pusto, prázdno — v temnot mraky hroužím dlouho marně
 zraky,
 smrtelných hrůz nepoznaných ducha mého schvátí žár;
 kraj tu leží tichý, rmutný — jména zvuk jsem šeptl smutný,

k mému srdci přeukrutný, „Leonoro!“, zaryl spár,
 30 ozvěnou se nazpět vrátil — k mému srdci zaryl spár,
 ohlas zaleh v tmě a zmar.

Vlastního se stínu boje, vrátil jsem se do pokoje —
 zaklepání, teď již prudší — umrlčích to úder mar.
 Klepe kdosi! Těžká rada! Oknem nyní vstup si žádá,
 35 mysl moje marně badá, kdo mně nese jaký dar.
 Ztiš se, srdce! Otevru mu. Spatřím, jaký nese dar,
 nenese-li smrt a zmar.

Rozevřel jsem okenice — ze tmy vkročil do světnice
 statný havran věkovitý, v očích tajemný měl var.
 O slušnosti neměl zdání, vešel zcela znenadání,
 40 nedbal, kdo tu pán či paní; nesl se jak mocný car.
 Na Pallady přísné sochu, Leonorin vzácný dar,
 vzlétl hlučně. Nese zmar?

Obřadně tam usedával, smolně lesklým křídlem mával,
 pro můj úsměv rozhněval se, v očích vzplál mu temný žár.
 45 „Máš už chochol lysý věkem. V nočním letu tak dalekém
 rozpálil se zrak tvůj vztekem; v očích pekelný máš var.
 Rci mně vznešené své jméno, ztlum svých zlostných zraků
 var!“

Havran krákl: „Marnost — zmar.“

S úžasem jsem slyšel ptáka, jaká chmurná slova kráká,
 50 nesmyslná k rozesmání, lidských slov tak bědný cár.
 To přec není jméno ptáka, co tu bez rozmyslu kráká,
 a věc je to nejinaká, i když žhne mu z očí žár,
 z bílé sochy mramorové žhne mu z očí pekel žár,
 nezove se „Marnost — zmar“.

Zádumčivě havran seděl, jak by smysl slov svých věděl —
 ducha hleděl vdechnout v krákor, v bědný lidské řeči cár.
 Seděl tam bez čepýření, až jsem v tichém roztesknění
 55 vzdych: „Co bylo, to už není — tisíc přátel z dávných jar.
 Stejně tak mně havran prchne, nočních temnot chmurný
 dar.“

Vtom pták vzkřikl: „Marnost — zmar.“

Řekl jsem si, div zda není, že pták zná mé tajné snění,
 že mně ihned odpověděl, ač přec nemá řeči dar.
 65 Jistě těžké sudby rána zhroutila kdys jeho pána,
 jehož duše zraňována volala pak skon a zmar
 v smutku, v hoři, v beznaději sám už sobě volal zmar
 svým: „Marnost — marnost — zmar.“

Nesmyslnost krákorání pohnula mne k usmívání,
 přisunul jsem křeslo k stěně, z níž žhnul dravých očí pár.
 70 Snil jsem v křesle ze sametu, proč zde havran ustal v letu,
 u mne přistál z mračných světů — temné noci nese dar
 přišerný ten smutný havran, temné noci nese dar,
 krákoraje: „Marnost — zmar.“

V těžké snění jsem se vhroutil, do snových jsem dalek toužil
 tísněn zrakem, jenž mne dráсал; v nitro srdce vrýval spár.
 75 Krutý druh to v chmurné noci. — Nemoh jsem svou touhu
 zmocí,
 zlákan její krásy mocí, vzplál jsem po ní — kde však zdar?
 V křeslo své již neusedne — čekat? Toužit? Jaký zdar?
 Zchvátila ji marnost — zmar.

Nenadálý závan vůně vyvstal jako z rajske tůně,
 80 ke mroucímu světlu táh se oblak jemných vonných par.
 „Ubožáku,“ pravím k sobě, „Bůh sem seslal pomoc tobě,
 abys po tak dlouhé době došel klidu, ztlumil svár,
 zbyl se touhy po Lenoře, ztlumil svého srdce svár.“
 Havran krákl: „Marnost — zmar.“

85 „Proroku ty žhoucích zraků! Věštce nebo z pekel ptáku!
 Das tě ze soumraku poslal? Bouř tě hnala jako cár
 v tyto nehostinné kraje, do domu, v němž hrůza zraje?
 Promluv! Prozrad mně ty taje, o něž srdce vede svár —
 Uzřím Loru na věčnosti? O to srdce vede svár!“
 90 Havran krákl: „Marnost — zmar.“

„Proroku ty žhoucích zraků! Věštce nebo z pekel ptáku!
 Zaklínám tě jménem božím: mohu-li ten čekat dar,
 že obejmu ve věčnosti zářnou dívku vzácné ctnosti,
 zda obejmu Leonoru, o to srdce drásá svár --

95 mohu já ten čekat dar? — Popravčích jak rachot kar
zakrákoral: „Marnost — zmar.“

„Klid se pryč od mého prahu!“ vzkřik jsem, „bídny, starý
vrahu,
do pekel neb bouřných mraků, do zlověstných nočních par!
Klid se pryč už, ven z mých dveří! Nenech tu ni snítka
peří!

100 Táhni k čertu! — Ten ať věří... roznicené touhy žár
lží syou drzou nezdusíš, a z mého srdce vyrvi spár!“
Havran krákl: „Marnost — zmar.“

Pak už havran ztich a sedí, uhrančivě na mne hledí,
Palladinu hlavu stíní, na mramoru svírá spár.

105 Tak jen snící ďábel zírání. Výhní zornic srdce svírá,
propast v nich se rozevívá, v jejíž stíny klesám. V zmar.
Na dno duše padl soumrak, rozvrácených citů svár,
soumrak žití: marnost — zmar.

HAVRAN

RUDOLF ČERNÝ

Jednou o půlnoci temné, když jsem věru otráveně
seděl nad divnými svazky vědy z doby zapadlé,
když jsem klímal v polospaní, ozvalo se znenadání
u mých dveří zaklepání — zatuknutí nápadné.
5 „Jaká návštěva by,“ bručím, „zaklepala tak záhadně,
jenom jednou, víc pak ne?“

Nezapomenu té noci! Rok se chýlil k svému konci.
Na podlaze uhel žhoucí kreslil stíny přízračné.
Nemoh jsem se dočkat jitra. Kniha moudrá ani chytrá
10 nezahnała smutek z nitra po Lenoře milostné —
Tím jménem jenom andělé tu dívku krásy milostné
teď zvou — zde však nikdo ne!

Šelestný vzruch v záclonách mi zděsil¹ mysl vidinami;
neprožil jsem dosud takovéto stavy zimničné...
15 Trochu uklidniti chtěl jsem srdce chvějící se děsem,
říkal jsem si: „Jistě jde sem kdosi; téměř neslyšně
klepal ten, kdo jde sem — klepal skoro neslyšně,
jednou jen, a pak již ne.“

Když jsem se už vzpamatoval, konečně jsem se přec ozval:
20 „Račte odpustit mi, prosím,“ omlouvám se kajičně,
„vzácný pane nebo paní, už mě přemáhálo spaní
a to vaše zaklepání bylo skoro neslyšné —
nevěřil jsem svému sluchu.“ Otevřel jsem kajičně —
venku tma jen — a víc ne — — —

25 Úžaslý a plný skepse sny jsem rouhavě i skleslé
snil, když takto jsem tu stál a dlouho pohlížel vstříc tmě.
Ticho ničím nerušeno — hluboké a němé temno
a v něm pouze světlé jméno Lenory zní zimničné:

30 „Lenoro,“ to šeptám sám — tma vrací málo přejícně
jenom toto, a víc ne.

Vrátil jsem se do místnosti. Nervy žhnuly v morku kostí.—

A tu zas, no to je k zlosti! zaklepnutí záhadné.

„Podívám se, kdo se blíží ve chvíli tak nápadné,

Poznávám to bez obtíží: je to na okenní mříži!

35 Ztiš se, srdce, odhalím to tajemství tak záhadné:
vítr je to, víc však ne!

Otevřel jsem okenici — a tu křídly plácající
vpadl dovnitř krásný havran — z legendární doby ctné!

Je to ale vychován! Beze všeho upejpání,

40 pyšný jako pán či paní — věru málo ostyšně
na poprsí Pallady si dřepnul — věru málo ostyšně
zased, seděl a víc ne!

Teď mi ten pták navozoval trochu veselejší rozmar:

Choyal se tak velkopansky, hostejno, zda nápadně —

45 „Podobáš se sice vráně,“ pravím, „ale zdání klame! —
Hrůzný, hnusný prahavrane, ty jsi z pekla přízrak, ne?
Jaképak je tvoje jméno v pekla říši přízračné?“

Tu řekl havran: „Nikdá ne!“

Žas jsem, jak ten opěrenec dovedl říct takovou věc.

50 Byť to bylo celkem hloupé, celkem málo případné,
přec se neize ubrániti, nelidskou když bytost chytí
choutka lidsky promluvíti; k tomu, když ji napadne
dřepnout na bohyně sochu a nazvat se záhadně
divným jménem „Nikdá ne!“

55 Na té soše chladné, bílé, seděl havran zasmušile,
jak by odkryl slovem tím své duše hloubi závratné.

Odmíchel se, v sebe ztracen, nevzrušil se, dokud sám jsem
neřek k sobě tichým hlasem: „Všechna naděj prchla mně —
on jak jiní přátelé mi také zítra upláchně!“

60 Havran řekl však: „Nikdá ne!“

Překvapen jsem k němu pohléd, co mi to dal za odpověď.
Pak jsem si řekl, je to prosté: Co se toho slova tkne,

má je snad od svého pána: zasáhla ho krutá rána —
on byl vzpomínkou tou štván a opakoval zoufale
65 jen to svoje beznadějně, říkal denně stokráté
stále jen: „Už nikdá ne.“

Pták mi ale navozoval stále veselejší rozmar.

Tak jsem k němu pootočil křeslo — ach tak památné —
do jeho pak plyše klesnův, začal jsem — snad jako ve snu —
70 hloubat, jestli nenaleznu, co pták z doby pradávné,
co mi chce říct hrůzný, vychrtlý pták z doby pradávné
krákaje své „nikdá ne“?

Dohady tak zaměstnaný neřkám už slůvka ani
ptáku, ohnivým jenž zrakem dna mé duše nahmátne...
75 Dlouhé dumy se mi ženou hlavou v samet zabořenou,
v modrou podušku tu, kterou hrají lesky světla mdlé —
nesloží už nikdy sem, kde hrají lesky světla mdlé
hlavu Ona — nikdá ne...

Tu vzduch houstnul, zdálo se mi, kadidlem jak provoněný,
80 po koberci kráčí Seraf, šíří vůně posvátné...
„Ubožáku, už se utiš, vždyť ti posílá sám Bůh již
po anděli útěchu, již žal v tvém srdci vychladne...
Přijmi lék ten, pro Lenoru žal v tvém srdci vychladne.“
Havran děl však: „Nikdá ne!“

85 „Zlověštěc, je jedno, jsi-li pták či dábel potměšilý,
ať tě vyvrhla sem bouře, nebo peklo úkladné,
ať sám nebo přinuceně přišelš do zakleté země,
v sídlo běsy obydlené — řekni duši bezradné:
najdu v Giládu kdy těchu pro své srdce vypráhlé?“
90 Tu děl havran: „Nikdá ne!“

„Zlověštěc, je jedno, jsi-li pták či dábel potměšilý,
při nebi a Bohu, který námi vždycky povládně,
řekni duši, v které lkají smutky, obejmě-li v ráji
svatou dívku, již teď znají jen bytosti posvátné,
95 Lenoru — jak zvou ji nyní jen bytosti posvátné?“
Tu děl havran: „Nikdá ne!“

„No tak teď už konec řečí!“ sípu vyskakuje v křeči.
 „Do bouřky leť, ptáku-ďáble, v peklo, které nemá dne!
 Nenech tedy pířka ani na památku svého lhaní!
 100 Nech mě samého a táhni! Táhni pryč a netrap mě! —
 Vyndej zobák z srdce mého! Klid se z sochy posvátné!“
 Havran řek však: „Nikdá ne!“

Ten krkavec stále tady setrvává, k dveřím zády
 sedí bledé na Pallady bustě, odkud stíhá mě
 105 očima tak bezcitnými: je to démon, který dřímá —
 Za ním lampy záře siná vrhá stíny přízračné;
 pod tou tíží stínů úpí moje srdce malátné —
 nezvedne se — nikdá ne!

Domnívám se, že Poeova báseň není zcela, naivně nebo pateticky, „romantická“, nýbrž že jsou v ní i deziluzivní, ironizující prvky, vlastně pozdní romantice, které náhlou střízlivostí zplastičtují kresbu situace a zvýrazňují polaritu snu-obrazu a reality. Je-li v mém překladu například výraz „opeřelec“, je to ještě mírnější ekvivalent než v originálu, kde je užito výrazu „drůbež“ nebo tak nějak. Rovněž „křídly plácající“ je lexikálně i reálně přesnější tlumočení než „mávající“: když takový zbloudilý havran najednou vpadne z noci oknem do osvětlené místnosti, pohybuje se jistě neobratně, potácí se a křídly plácá. Mává jimi ve svém živlu, při letu.

Bylo mi 16 let, když jsem četl překlad Vrchlického; na něm jsem se bezděky učil také číst poezii. Brzo nato se mi dostal do ruky tenký svazek Pocových „Essayí“ s jeho „výkladem“ geneze Havrana, jenž mě, věřte mi nebo ne, pobavil. Refrén „nikdy víc“ se mi nelíbil ani při prvním čtení, natož po tom rozkladu. Po několika letech přišel Nezvalův překlad, přesněji Nezvalovo znění. Bylo přijato s nadšením a s přesvědčením, že to je až na další konečné a že každý nový překlad musí být postaven na novém refrénu; což je pošetilé. Jiné refrény než „už nikdy“ jsou scestné („Nadarmo“ apod.) a „Nikdykrát“ je monstrum, které jsem ochoten přijmout jen tehdy, až bude přijato do jazykového povědomí, i jeho opak „vždyckykrát“. Nezvalovo zveršování s výtečným (i když nasnadě ležícím) refrémem je místy bezostyšně nezvalovské.

Nuže: Protože mi žádný ze známých překladů nevyhovoval a protože jsem potřeboval v roce 51 a v následujících něco dělat, abych se nezakl, zkoušel jsem všelicos a políčil jsem i na tohoto podivného ptáka. Prostě jen pro sebe, s tím, že se o kořist podělím s přáteli (jakož se

oni dělili se mnou). Studiem originálu jsem poznal, že Poe se vyjadřuje opravdu jazykem prostým, nehledaným, zatímco překlady jsou ve všelijak kroucené češtině, oplývají vyhledávanými výrazy a textu cizími metaforami, což je výsledkem sledování rýmů. Já vím, že asonance je původnější než rým, lidová píseň ji užívá vedle rýmu; v překladu Havrana by obstál i primitivnější zvukový náznak, když už v tradici českého překládání nejsou převody jen prózou, metrické (jako ve franštině nebo v angličtině), a tak jsem si svůj překlad, chcete-li, usnadnil. Domnívám se, že je celkem přesnější, že v něm není tolik verbalismů a že je mluvný.

HAVRAN

IVAN SLAVÍK

Bylo pusto o půlnoci, když jsem hloubal bez pomoci,
luštil marně živou mocí staré svazky kajicné,
nedřímálem jsem, nebděl ani, když tu tuk tuk znenadání
ozvalo se zaklepání, zaklepání a víc ne.

5 „Kdo mě shání, co chce toto zaklepání kajicné?
Je to host a nic víc ne.“

Vzpomínám si — jak to říci? — prosinec byl s metelící,
každý uhlík zmírající kreslil přízrak tragický.
Už aby se rozednilo; marně bych tu hledal dílo,
10 jež by ve mně přehlušilo osten touhy nelidský:
Leonoro, v ráji tak ji nazývají navždycky,
bez jména zde navždycky.

Zašustilo sukno žalné (a ten šustot polekal mne)
nechápnou hrůzoplňnou mukou děsu mučíc mne.
15 A jak ve mně srdce buší, vlastní hlas se vdírá v uši:
„Je to host k mé smutné duši, tyhle zvuky kajicné,
pozdní host k mé smutné duši přišel — a víc ne.
Tohle je to — a víc ne.“

Srdce ve mně znova vzplálo; zaváhal jsem jenom málo —
20 „Pane nebo paní, nechtěl bych vás ranit — za nic ne,
nedřímálem jsem, nebděl ani, když tu tuk tuk znenadání
přišlo vaše zaklepání, zaklepání a víc ne —“
Dokořán hned otevřel jsem po té řeči kajicné.
Temno venku — nic víc ne.

25 V hloubi temnot zahloubaný, dlouho stál jsem upoutaný
v hádankách a ve snách, jež bych nesl znova — za nic ne.
Klid zde trnul nerušený, ticho mrzlo bez ozvěny,
když tu šeptly tiché steny „Leonoro“ kajicně,

30 já to šeptám a zpět „Leonoro“ zní mi kajicně,
jenom to — a nic víc ne.

Privřel jsem a zpátky šel jsem v duši s neuhaslým děsem,
když tu náhle uslyšel jsem tuk tuk zase a už víc.
„Jistě je tu, jistě,“ chvím se, „něco na okenní římsce,
půjdu tam a přesvědčím se, mě už neodradí nic.
35 Jen když srdce ztiším, záhado, mě neodradí nic.
Je to vítr a nic víc.“

Okno dokořán a za ním přihrnul se s natřásáním
havran s povznešeným zdáním dnů, kdy štěstí bylo víc.
Neráčil mi kynout ani, neprojevil zaváhání
40 a jak velký pán či paní vzlétl a už jakby nic,
na poprší Pallady tam nade dveřmi jakby nic
posadil se a nic víc.

V tom svém ebenovém lesku tichý smích i mému stesku
vyloudil pták v póze strnulé a hrdě posvátné.
45 „Chochol máš už všecek narván, a přec nemůže být nazván
sketou starý hrůzný havran z noční říše závratné.
Které je tvé jméno v plutonovské říši závratné?“
Kráká havran: „Víckrát ne.“

Připadlo mi hodně divné, že mluví tak chmurně klidně,
50 i když vztah a smysl najít v tom dost bylo nesnadné.
Však co platno vymlouvání, že co živ tak znenadání
nikdo nezahlédl ani jednou, pro jedenkrát ne,
ptáka nebo zvíře na soše či bustě posvátné
s tímto jménem: Víckrát ne.

55 Zatím havran osaměle odmlčel se zatvrzelc,
jako by své bytí celé vdech v to slovo památné.
Nehnul brkem, neřek přání, jenom já jsem prones maní:
„Žádný z přátel neměl stání, sliby jsou už neplatné,
i ty, ptáku, opustíš mě jak naděje neplatné!“
60 A pták pravil: „Víckrát ne.“

S duší znovu poplašenou nad tou větou pronesenou
„Ach, to jediné znáš,“ řek jsem, „jediné a víc snad ne

63 od pána, jenž za pohromy uchoval si v podvědomí
jeden refrén povědomý, jedno slovo nezvratné,
nostalgický žal m své beznaděje tolik nezvratné,
své víckrát, víckrát ne.“

70 A když havran v hluchém tichu ponoukal zas duši k smíchu,
křeslo pohodlné obrátil jsem k bustě posvátné,
a pak když jsem v samet zapad, pokoušel se marně chápat,
zkoušel aspoň v temnu tápat, co pták z doby památné,
přízrak děsný, zlý a zlopověstný z doby památné,
co mi chce tím: víckrát ne.

75 Tak jsem seděl pohroužený v pochybách, jak probodeny
v samém srdci tamtím svitem krutých ptačích zřítelnic.
Dál a dál jsem myslí bloudil, hlavu chýlil, v dumách soudil
na křesle, kam svit se loudil, lampa předla praskajíc,
kam však ona nezabloudí pod tu lampu nikdy víc,
na to křeslo nikdy víc.

80 A když jsem tak oči mhouřil, houstl vzduch, jak dým by
kouřil,
po kobercích — andělů slyš lehké kroky obratné.
„Ach, to Bůh se slitovává, po těch andělech mi dává
poshovění-zapomnění, v němž se láska propadne,
pij ten nápoj, Leonora do tmy se v něm propadne!“
Pravil havran: „Víckrát ne.“

85 „Proroku či ďáble jenom, at jsi věstec nebo démon,
přišli-lis mi našeptávat, či byl zavát z metelic,
v tomto kraji opuštěném žiju sám, však s čistým jménem,
v domě hrůzou obklíčeném — řekni pravdu, nesmlč nic,
řekni pravdu, zdali v Hádu balšám najdu, nesmlč nic —“
90 Pravil havran: „Nikdy víc.“

95 „Proroku či ďáble jenom, at jsi věstec nebo démon,
při Bohu, jež s tebou vzývám, při tom Nebi bez hranic,
řekni duši, jež žal tají, zdali najde v dálném ráji
tam, kde Leonoru znají, na nebesích u světic,
najde ji a jednou v ráji na hrud stiskne u světic —“
Pravil havran: „Nikdy víc.“

100 „At jsi pták a nebo zlosyn, tohle už je zřejmý pokyn
skončit s tebou,“ křičím, „táhni do své noci závratné,
nezůstav tu kousek peří, té tvé lži at kdo chce věří,
opušt samotu mých dveří, pryč z té busty posvátné,
odstraň zobák z mého srdce a svůj zjev z té busty
posvátné —“

Pravil havran: „Víckrát ne.“

105 Usadil se, nepozvedne, neohlédne, křídlem nehne,
až pod ním i mramor bledne na té bustě posvátné.
A v těch očí snívém hoří cosi démonicky hoří,
jeho křídla stíny tvoří, černé stíny podvratné,
a má duše z těchto stínů, spleti stínů podvratné,
neunikne, víckrát ne!

Havrana jsem přeložil někdy kolem roku 1953. Z českých překladů jsem předtím četl Nezvalův ve Škeříkových Prokletých básnících (z r. 1928) a časopisecký Taufrův v Národní práci (z 15. 1. 1939). Roku 1955 četl můj rukopisný překlad dr. Kamil Resler a v dopisech mi pak zaslal některé připomínky, vesměs k upřesnění formy. Vzal jsem na ně zřetel, zůstává mu vděčen. Dne 10. 1. 1968 jsem se zúčastnil ve Viole setkání „Nad překlady Poeova Havrana“ a 18. 3. 1979 propůjčil tomuto překladu svůj hlas Václav Voska v rozhlasových Stránkách na dobrou noc.

Při překladu jsem vycházel z toho, že refrén básně musí po stránce významové vyjadřovat bezpodmínečně ono nikdy, onu nenávratnost, a ne pouze jakousi neurčitou marnost. Kolumbovské Nezvalovo „víckrát ne“ tuto vlastnost má a zároveň zvukově odpovídá havranímu krákaní stejně jako Poeův refrén. Pouze sám refrén však netvoří jazykově atmosféru básně a její hlavní překladatelský oříšek, nýbrž jen je spoluvytváří; je proto stejným překladatelským pensem i bohatá vnitřní orchestrace Poeova verše, s vnitřními rýmy, aliteracemi, opakováními, echy, zvukosledem, zvukomalbou atd. Žádný český ekvivalent Poeova refrénu, pokud je ponecháván v celé básni bez proměny, neposkytuje dostatek prostoru pro rovnocenné rozvinutí této košatosti, zejména ne rýmově, naopak svazuje namnoze překladatele jako krunýř. Proto jsem se rozhodl použít v refrénu několik různých variant („a víc ne“, „víckrát ne“, „nikdy víc“, přičemž pojítkem mezi nimi zůstávalo opakované slůvko „víc“, totožné s anglickým „more“, které i u Poea se vyskytuje konstantně); k tomuto kroku mě povzbudilo i to, že ani sám Poe nemá zde vždy „nevermore“, jak se myslívá, ale ta-

ké refrén obměňuje: v 18 slokách je šestkrát "nothing more" (zde je výslovně ono „nic“, které jsem rovněž použil), jedenkrát "for evermore" (= navždycky), jedenkrát "never-nevermore", desetkrát "nevermore"; prýda, rýmové vyznění zůstává u něho vždy stejné. — Ještě jednu zdánlivou maličkost: překlad anglického "Lenore" jako Lenora mi vždycky připadal nepatřičný (slovník ho označuje jako hypokoristický — mazlivý, až familiární) a kromě toho mi nepříjemně připomíná naše nespisovné lenora (od líný), označené v Příručním slovníku jazyka českého II (1937/38) za lidový, žertovný výraz. Do básně vysloveně tragické mi taková významová poloha nezapadala. Proto jsem užil tvaru „Leonora“, který mi nadto citově koresponduje s Leou v Máchových Cikánech.

Prosinec 1983

HAVRAN

SVATOPLUK KADLEC

Když jsem jednou, znaven bděním, trávil půlnoc
 nad knihami starých bájí, kterými jsem byl zvlášť jat,
 z čista jasna zdálo se mně, že kdos klepe, klepe jemně
 na zamčené dveře ke mně, který nemám návštěv rád.
 5 „Nějaký host,“ vzdych jsem, „klepal na mé dveře, kam by
 jen tak jednou jedinkrát.“

Nezapomenu té noci, mrzlo, bylo před vánoci,
 každý uhel, bez pomoci, vrhal stín, jak sám sláb chlad.
 Unikal jsem četbou bájí stesku po té, kterou v Ráji,
 10 kde ji v Kúrech uctívají, Lenorou dál mohou zvat,
 ale kterou na té zemi jménem živých nelze zvat,
 žel, již nikdy — nikdykrát.

Chmurný šustot záclon v okně s purpurovým leskem ohně
 plnil moje srdce děsem, nepoznaným nikým snad.
 15 Aby ztichlo, tepající, musel jsem si znovu říci:
 „Nějaký host, žádající o vstup dovnitř, kam by rád,
 pozdní host to, žádající o vstup dovnitř, kam by rád,
 jen tak jednou jedinkrát.“

Pak má duše vzhopila se a já pravil, klidný zase:
 20 „Pardon, pane nebo paní, chtělo se mi silně spát.
 Vaše slabé zaklepání bylo spíše jenom zdání,
 klamně zdání zaklepání, nad kterým jsem zůstal stát.“
 — Otevřel jsem hned též dveře, ve kterých jsem zůstal stát:
 nic než tma — jak málokrát.

25 Jak jsem tak pak v rozechvění zíral v ty tmy plné tmění,
 snil jsem, o čem smrtelníkům nemohlo se ještě zdát.
 Vládlo ticho s nocí stinnou, s němou nocí modrosinou,

30 když tu jméno Lenořino zaznělo v klid, který vlád.
Šeptnu je a ozvěna je v onom klidu, který vlád,
opáčí z tmy kolikrát.

Navrátiv se do pokoje s duší plnou nepokoje,
zaslechl jsem silnější hluk, který mě v té chvíli zmát.
„Ale,“ vykřik jsem, „u všech všady, toť v těch žaluziích
tady!
Mám-li vniknout do záhady, musím ji dřív blíže znát,
35 má-li srdce nabýt klidu, musí dřív zdroj hluku znát.
To tak vřít kolikrát.“

Otevřel jsem okno tiše, když tu ke mně sletěl z výše
statný havran z léta Páně, tluka křídly širých zad.
Bez poklony, bez váhání, jako kdyby neměl stání,
40 usedl, sám pán či paní, na dveře jak na svůj hřad,
na poprsí Palladino nad dveřmi jak na svůj hřad,
aniž hnul se jedinkrát.

Mne ten pták jak eben vskutku přes veškerý rmut mých
smutků
nutil přísnou vznešeností nakonec se v duchu smát.
45 „Ač máš,“ děl jsem, „už pleš kmeta, nejsi jistě žádná sketa,
pověz mi, ty duše kletá z plutonské tmy širých lad,
pověz mi své mocné jméno v končinách tvých širých lad!“
Havran krák však: „Nikdykrát!“

Velmi jsem se divil žasna, že řeč ptáka je tak jasná,
50 ač v té jeho odpovědi nebyl smysl ani řád.
Není k víře, že by kdy tu viděl někdo ve svém bytu
okřídlenou stvůru z mýtů nad dveřmi, kde našla hřad,
stvůru z mýtů na poprsí nad dveřmi, kde našla hřad,
stvůru s jménem Nikdykrát.

55 Podivný pták na své bustě vyklkl jen to slovo čistě,
jako by tím slůvkem vylil svoje srdce ze všech svád.
Aniž pohnul prčkem, seděl a nic víc již nepověděl,
než já sám si po chvílce děl: „Odletí pryč — zítra snad,
jak ti druzí s nadějemi opustí mě zítra snad.“
60 Pták však krák: „Ach, nikdykrát!“

Zmaten po tom odtušení, kterým přerval odmlčení,
řekl jsem si: „Co on kráká, je as vše, co bude znát.
Naučil se to z úst pána, který — když ho z vůle Pána
stíhala jen samá rána — byl tak svými strastmi sklát,
65 že již každý žal m své víry končil vždycky, strastmi sklát,
rčením: Nikdy — nikdykrát!“

Když však mě svou pózou vládce znovu nutil přes žal
smát se,
přisunul jsem k bustě křeslo, v jehož plyš jsem změkka pad,
a jal jsem se v něm, blíž hosti, uvažovat po libosti,
70 ptaje se své obraznosti, co ten pták stín, běsy jat,
co ten kostroun, zlověstný pták, co ten pták stín, běsy jat,
mnil tím svým nikdykrát.

Jak jsem dumal, s mračny v zraku, aniž jsem co říkal ptáku,
který žárem běsích zraků spaloval mé ledví, kat,
75 hroužil jsem se celou tváří v modrý povlak na polštáři,
kam má lampa lila záři, ale kde se opírat,
kde se v snách svou jasnou tváří ona, ona opírat
— nebude již nikdykrát.

Vzduch vtom zhoustl — zdálo se mi — voněl kadidelnicemi
80 Kůrů, jejichž krok zněl zemí, ač se na ni sotva klad.
„Bůh ti,“ vzdych jsem, „posla! zhůry népenthesu těmi
Kůry,
pij ho, rozptyl jím své chmury, nešťastníku, přestaň lkát!
Pozapomeň na Lenoru, přestaň věčně nad ní lkát!“
Havran krák však: „Nikdykrát!“

85 „Věštče,“ vykřik jsem zvedaje se, „věštče, ptáku nebo běse,
necht tě poslal Pokušitel, svrhla Bouře v ten kraj lad,
v tu poušť kletou, v to mé sídlo, kde má Hrůza svoje bydlo,
rci, ty směšné motovidlo, rci mi, prosím tisíckrát,
najdu balzám na Gil-ádu, rci mi, prosím tisíckrát!“
90 Havran krák však: „Nikdykrát!“

„Věštče,“ vykřik jsem, vztekaje se, „věštče, ptáku nebo
běse,
60 při Bohu, jež oba ctíme, při Nebi, jež vidíš plát,

rci mi, stisknu, stisknu já ji, jasnou dívku, kterou v Ráji,
kde ji v Kúrech uctívají, Lenorou dál mohou zvat,
95 stisknu duši, kterou v Ráji Lenorou dál mohou zvat?“
Havran krák však: „Nikdykrát!“

„Buď to, běse nebo ptáku, známkou, že se ztratíš
v mraku. . .
Vrát se v Bouři,“ zakvílel jsem, „v plutonskou Noc zpět
se vrať!
Nenech mi tu pířka, ani, stopy tvého hrdloulhání!
100 Neruš můj klid! Smilování! Slet z té busty! Už se ztrať!
Zbav mé srdce svého zlobce! Slet z mých dveří! Už se
ztrať!“
Havran krák však: „Nikdykrát!“

A pták, aniž křidel zvedá, trůní, trůní dále, běda,
na poprsí Palladině nad dveřmi, kde našel hřad,
105 a jen bouří na mne z něho oči běsa zasněného. . .
Lampa vrhá dál stín jeho, který k zemi nyní pad,
a má duše z toho stínu, který k zemi nyní pad,
nezvedne se — nikdykrát!

HAVRAN

ALOIS BEJBLÍK

Jednou, pozdě po půlnoci, když mě tišk a tísnil pocit,
že snad usnu nad fascikly vědy věkem zaváté,
když už hlava klesala mi, vtom zaznělo zaklepání;
někdo ve mně vzbudil zdání, zdání, že sáh na dveře.
5 Někdo přišel, napadlo mě, a zaklepal na dveře.
Zaklepal, a to je vše,

Přesně si to pamatuji, prosinec byl, větry duly,
každý žlutě žhoucí uhlík vysílal stín k podlaze;
moudrost všecku
10 z rad a výstrah proti stesku, stesku po mé Tereze.
Andělé se klaní v týnech teď mé teskné Tereze,
jež už nemá jména zde.

A tu každé zašustění, zlatých záclon chladné chvění
strach a slabost naháněly, doposud mi neznámé.
15 Abych ztišil svoje srdce, vstanu; trů si ruku v ruce:
„Někdo přišel pozdě a chce jít do mého pokoje,
někdo,“ říkám, „přišel a chce jít ke mně do pokoje.
Někdo přišel. To je vše.“

Hned má duše ožila, i zavolał jsem bez váhání:
20 „Vzácný pane nebo paní, omluvte mě laskavě,
zdřímnuł jsem si zlehka sice, vy však plaše klepali jste,
příliš plaše, to je jisté, klepali jste na dveře;
sotva jsem to zaslechl,“ řek jsem — a opřel se o dveře.
Venku nic než tma. Toť vše.

Do tuncelu tmy jsem zíral, tiše stál a strach mě svíral,
a šly na mne sny, jež nejsou pro bytosti smrtelné;
ticho se však nepohnulo, ze tmy světlo nezažhnulo,
3 jenom zhloubi zavzdychnulo cosi o mé Tereze;

to já vzdych a echo tichem ztrácelo se k Tereze.
30 Jenom echo. Nic víc ne.

Vrátí jsem se do místnosti, duše doutná nespavostí,
a tu zase slyším šramot silnější než poprvé.
„Jistě,“ řek jsem, „visí stíží něco na okenní mříži;
však to tajemství mě tíží, podívám se, co to je.
35 Srdce, přece přestaň tlouct, já podívám se, co to je.
Je to vítr, nic víc ne.“

Rozrazil jsem okno. A hle, s natřásáním notným náhle
dovnitř vešel velký havran z dávné doby neznámé;
neudělal pukrle mi, nevzlét ani nepad k zemi,
40 jak nějaký pán můj lenní posadil se nad dveře;
tam, kde bysta Pallady je, posadil se nad dveře.
Used, sedí, to je vše.

Tu se nad tím skřetem starým moje smutky rozesmály,
jak se v jednom kuse tvářil slavnostně a slovatně.
45 „Ač máš lysinu i léta, jistě,“ řek jsem, „nejsi sketa,
bratříku od břehů světa, ebenový havrane.
Jak zní v podsvětí tvé jméno, hlesni, hrozný havrane!“
Havran řekl: Marno vše.

Udivilo mě to, že pták může mluvit zřetelně tak,
50 i když řeč ta smyslu nemá, nemá vzhledem k otázce.
Neboť nelze nesouhlasit, žádný člověk ještě asi
nezažil, aby mu used havran přímo nad dveře;
aby pták či zvíře sedlo na poprsí nad dveře,
s divným jménem Marno vše.

55 |Na bystě však havran tento osamělý řekl jen to
jedno slovo, jak by do něj celou svoji duši vdech;
dál nic neděl, zobák sklíží, ani píрко nezčepýřil,
až když já pak hlas jsem snížil — „odešli mi přátelé,
i ty zítra opustíš mě, jako moje naděje“ —
60 tu ten pták řekl: Marno vše.

Zmatený, že zlomil ledy tak případnou odpovědí,
děl jsem: „Nejspíš to, co říkáš, je vše, co máš na skladě;

nepochybně tvého pána stíhala za ránou rána,
65 až ho krutý osud zmát a jeho zpěv snes jedině
trpkou tíží tichých stesků, žalmy melancholie:
to marné marno vše.“

Že však havran zvrátil znovu žal mé duše do úsměvu,
přitáhl jsem křeslo před něj, před bystu a před dveře,
opřel se o polstrování a oddal se spojování
70 oněch slov a snů a zdání: co pták z doby minulé,
zrádný, zlý a zlověstný pták z doby dávné minulé
myslí tím svým marno vše?

Seděl jsem a uvažoval, ale neřek ani slova
ptákovi, jenž očima se vbodával mi do duše;
75 k leccemu jsem v duchu zalét, hlavu přitom sklonil v samet
křesla, po němž nyní záblesk světla lampy sune se;
v sivý samet křesla, po němž záblesk světla sune se.
Ne však ona. Marno vše.

Pak vzduch zhoust a vůně, zdá se, z kadidelnic rozlila se
80 rozhoupaných anděly, jichž krok se půdy sotva tkne.
„Ubožáku, buh ti,“ povím, „posílá po andělovi
omamný mok opiový na tvou lásku k Tereze;
pij, ach pij ten nápoj na tvou lichou lásku k Tereze.“
Havran řekl: Marno vše.

85 „Proroku,“ dím, „ač jsi katan, proroku, ať pták či satan,
ať tě poslal Pokušitel, ať smršť svála na břeh sem,
nezkrušen, ač hynu strastí, přikován jsem k pusté vlasti,
k zemi strašidel a pastí — pověz pravdu, prosím tě!
Mají v ráji mok, co hojí — pověz, pověz, prosím tě!“
90 Havran řekl: Marno vše.

„Proroku,“ dím, „ač jsi katan, proroku, ať pták či satan,
při Pánu tam na výsostech, jehož oba chválíme,
pověz duši, co je na dně, zda, až stane v říši Páně,
políbí rty svaté panně, již se klaní andělé;
95 zda vtiskne polibek panně, na rty teskné Tereze!“
Havran řekl: Marno vše.

„Po tom slově jdi a sbohem, ať jsi ptákem nebo bohem,“
vstal a vzkřik jsem, „táhni v smršť a na podsvětní Noci břeh!
Nezanech tu brko ani, důkaz, žeš před lež a klamý,
100 neruš samot rozjímání, z bysty zmiz, i z pokoje!
Zoban vytáhni z mé duše a zmiz z mého pokoje!“
Havran řekl: Marno vše.

A tak havran nepohne se, sedí tiše a bezhlese,
na Pallady bílé soše beznadějně bytuje.
105 A zrak jeho jen se ouží, jak když démon v sen se hrouží,
a svit lampy stíny dlouží po podlaze pokoje;
a má duše se z těch stínů ve zdech mého pokoje
neprobere. Marno vše.

JAROSLAV VRCHLICKÝ

MODERNÍ HAVRAN

V půlnoci kdys v soumrak čirý
mrzut bděl jsem sám a sirý,
nad moravských kritik spoustou
zoufalou jsem skláněl líc;
skoro schvátilo mne spaní,
an ruch lehký znenadání
ozval se jak zaklepání
na mé dveře a zas nic.
Z tiskárny to, pravím k sobě,
pro rukopis — a víc nic,
pouze to a pranic víc.

Jasně paměť má mi praví,
prosinec byl mrazný, tmavý,
kdy se nejspíš něco kradí vezme
za chléb a pár jitrnic
před vánoci do nákladu;
rval jsem vlas a tahal bradu,
na mnohou jsem myslel „kládu“,
jakž má jiný na tisíc,
na zářící stříbrem kládu,
jichž má jiný na tisíc,
já už dávno nemám nic.

Dohořelo v kamnech uhlí,
zimou div jsem nebyl ztuhlý,
plní se a vlní mysl
také tísně neznajíc,
takže srdce si dodávám,
kluk z tiskárny — a již vstávám,
jde již, sobě předfíkávám,
pro rukopis a víc nic,
pro rukopis, ježž jsi dlužen,
z tiskárny kluk a nic víc,
to je to a jinak nic.

Nabyla má duše síly,
neváhal jsem ani chvíli,
„hochu,“ děl jsem, „nebo holka,
nedělej si z toho nic,
pravda je, mne zmohlo spaní
při těch kritik pročitání,
tvé tak lehké zaklepání
neslyšel jsem, spal jsem víc,
přeslech jsem to zaklepání,
otevru ti rád —“ však nic,
venku tma a pranic víc.

Dlouho do tmy patřím snivý,
stojím, duše má se diví,
tvář má ospalá v tmě hledí
unaveně zirájíc.

Ticho kolem nezrušeno,
leč v tom tichu jedno jméno:
Nakladatel! vysloveno,
šeptem znělo a nic víc,
já ho šeptal; Nakladatel,
ukláníje smutnou líc,
pouze to a pranic víc.

Nazpět v komnatu se vracím,
v Hlídku, Obzor se zas ztrácím,
zas to slyším zaklepání
hlasněji nejdřív a víc.
„Jistě,“ pravím, „ještě kdosi
klepá v okna, o vstup prosí,
či to věřitel chce cosi,
bloudí kol mých okenic.
Ticho, srdce, ať vyšetřím
taj ten u svých okenic,
to je vítr a nic víc.“

Otevru své okno rázem,
vířivým tu letem na zem
snesl se a kráčí havran
statný, jakých není víc,
nevším si mne trochu ani,
nestanul, dál bez váhání
kráče!, přitom jako páni
z Muzea měl vážnou líc,

nad Pallady vletěl sochu
nad dvěma, měl vážnou líc,
vzletěl, usedl a nic víc.

Ebenový pták ten v zjevu
obřadném tak v přísném hněvu
do úsměvu trochu zjasnil
moji nevyspalou líc:
„V jakou mám tě vřadit chasu,
nežli pošlu tebe k času?“
„Z redakce já letím Času,“
pták děl chmurných zřítelnic.
„Aj, aj,“ pravím, „a tvé jméno,
ptáku chmurných zřítelnic —?“
Na to havran: „Sluji Nic.“

S žasem na toho zřím ptáka,
nemotora, co to kdáká,
z této jeho odpovědi
nemoh jsem si vybrat nic.
„Ovšem,“ pravím, „v politice
divná je teď motanice,
málo máme, chceme více,
útrap našich na tisíc.
Ale věda, poezie,
zde je skutků na tisíc.“
Na to havran: „Nic, ba nic!“

Po knihovně kolem tčkám,
spousty hřbetů těch se lekám,
samá česká kniha kolem,
i tož vzkřiknu z plných plic:
„Ty se mýlíš — každý píše,
každý, kdo jen v Čechách dýše,
s křikem jeden, druhý tiše,
pěvců máme na tisíc.
Epos, drama, plseň kvete
i povídek na tisíc.“
A pták pravil: „Samé nic!“

Divím se té divné řeči,
měl jsem přesvědčit jej péči,
chudák vskutku neví nic,
myslil jsem si, tento havran

zaspal v redakci své sedě,
 či sám pranic nedovede,
 než v závisti říkat bledě
 jednotvárné toto nic.
 Počkej, fakty usvědčím tě,
 a již křičím z plných plic:
 „Máme dost knih!“ — Havran: „Nic!“

Zřím na knihy, jak se tměly,
 s Palackým tam Tomek celý,
 lenošku teď posunul jsem
 k dveřím, k soše, ptáku v líc.
 „Pohled, Šafařík tam starý,
 tam Kollára hněvné záry,
 pěvec Růžek, věčně jary,
 nuže, ptáku, co chceš víc?
 Jungmann tam, Kott vedle něho,
 dva Naučnů — co chceš víc?“
 Na to Havran: „Samé nic!“

Dále pravím s myslí plachou:
 „Erbenova viz tedy s Máchou,
 na Rukopis, vím, že nedáš
 v skepsi svojí zcela nič.“
 V domněnky pak padám zcela,
 duše má se zamlčela,
 jistě tato šelma stmělá
 novější zná líp a víc.
 Na novější chytím tebe,
 zahřímám tě z plných plic:
 „Pohled semo!“ A pták: „Nic!“

„Havlíček což, Majer s Štulcem,
 Němcová a Vlček s Schulzem,
 Jefáček a Kolár, Havrane,
 Holeček ze Strunkovic,
 Bozděch morous, Durdík sdílný,
 a což Jirásek náš pilný,
 Winter a druž celá jeho
 v kronikách se šfárajíci,
 Adámek a jeho bratr,
 cifer jenž zná na tisíc,
 co to všecko?“ Havran: „Nic!“

Pták tich seděl jako špalek:
 „Což ti Neruda a Hálek,
 Heyduk, Světlá, Krásnohorská,
 kázajíc a bodajíc,
 Zeyer, Podlipská a Sládek,
 neznáš od nich ani řádek,
 orel Čech a skřivan Chládek,
 Vrchlický, což také nic,
 pohled na knih jeho řadu,
 je to něco aneb nic?“
 Havran klidně: „Samé nic!“

„Šimáček což z cukrovaru,
 Kučera ve antik žáru,
 Svoboda X., jehož rýmu
 neodolá v světě nic,
 a což Mokry s Heritesem,
 Štolba, před nímž vsickni třesem
 veselostí se a plesem,
 Šubert — bojím se to říci,
 dramaturg máš Stroupežnický,
 ten Molière z Cerhonic?“
 Na to havran: „Samé nic!“

„Těžkou věru mám s ním práci,
 mladší snad zná generaci
 pták ten divný a již ztrácí
 zrak se v knihách víc a víc.
 Kaminský tu a tam Herrmann!
 Není-li pták vposled Germán,
 nemá-li snad z pekla ferman
 všecko upřít z plných plic.
 „Aco Mužik?“ ptám se, „Sova
 i Jesenská sladké písničky drnkajíc?“
 Havran: „Nic!“

„Leger což, básnický zeman,
 Klášterský, náš blbý Eman,
 a což Machar, sopku v hrudi,
 v rýmu tisíc řvoucích lvic?
 A což Kvapil vrkající,
 a co rusý Kvapil snící,
 Borecký rým hoblující,
 Čenkov klidný, z popelnic,

z hrobů Šalda hysterický,
Jaros řvoucí z plných plic?“
Na to havran: „Samé nic!“

„Proroku,“ dim, „černých zraků,
hrobaři ty nebo ptáku,
co jsme skutečně tak bídni,
jak tu hlásáš z drzých plic?
Buďsi tedy — vnuci ale
přivedou to přece dále?
Odpověz mi?“ ptám se v žale.
„Co let bude za tisíc,
budem v Čechách něco mítí?“
Havran: „Nikdy nic a nic!“

„Vari slovem tímto z prahu,
hrobaři ty, starý vrahu,
v redakci svou vrat se zpátky,
šelmo, kde dřív krákajíc,
ani pera nenech tady,
ani slova z lži tvé zrady,
raděj sám tu umru hlady,
Pallady té opusť líc,
přestaň skuhrat realistů
nudnou píseň z drzých plic.“

A tak havran nehnut sedí,
v drápech Čas má, na mne hledí
a Pallady sochy bílé
černým křídlem cloní líc,
občas pouze zakráká sí,
až mi hrůzou vstanou vlasy.
„Nic, vše nic, já na pospasy
chytnu vše to vaše nic.
Realistický já havran,
já jsem všechno — vy jste nic!“

VÁCHALŮV

HAVRAN

*dle světoznámého vzoru přejinačený,
do českého převedený a značně
rozšířený a modernizovaný,
s velmi utištěnou novou upravou
Nevermore.*

Officina Wrssowiciensis A. Domini MCMXXXVII

Jednou po půlnoci, jako obvykle zas rozjímaje
o věcech, jež rozum dávno ze slovníku škrt,
když jsem vešel do své dílny, zvuk jsem zaslech málo silný,
jako by kdos o práh, mylný — zaškobrt.

„Je to mecenáš snad pilný, na svou sbírku tůze hrd —
který přichází zas koupit malý ~~škrta~~!“

Ach, jak při vzpomínce blednu! Myslil jsem, že žasem
sednu,

zákazníkem tím jsem předem zhrd a ztvrd.
(Toužil jsem po nějakém floku;
dávno Pegas zchromnul v skoku,
k boku obroku teď málo maje, pouze jen as čtvrt
proti časům dřív, ježž zhltnu zas můj dřevovrt,
jenž málo nes a teď ~~škrta~~.)

K osvědčenému jsem sáhl líku — ke skrutlíku,
zapálil a v dýmkách pěti ohněm zhlit;
abych skryl své rozčilení, říkal jsem: „To možné není,
aby kdos tak bez prodlení svoje srdce zvrt —
kunčast-host, jenž bez prodlení lakomství své zvrt,
koupit šel, byt malý jenom ~~škrta~~!“

V radostném dál omámení mním: as čeká na znamení,
které dá mu k vstupu nemodlenec,
hostu pozdnímu, jenž pýchu škrt,
nový květ chtě získat pro svůj věnec!

Snad to dokonce je ten vlastenec,
který naši zemi cele oprt towarem svým až do Postoloprty,
výstav pořádání vrhnuv se teď na ~~.....~~?

Vzpomenuv však téměř v kumštu na poradce,
možnost tu jsem vyloučil. — „Snad z Hradce
nočním vlakem přicválať co chrt
příznivec můj na ranní už táčky,
jemuž ptáčky podařilo se na knižní značky
náhle přivábit — odněkud z Vejprty —

když na jiný mu sednout nechtějí ~~.....~~!

Téhož však, žel, v kleštích drží škola!
U všech dásů, co to jen za vola v moci v nevlidný můj leze brt!
Snad psavci některému medle napadlo, krom kritiky vedle,
že hnedle třiapadesát mi bude už a čtvrt,
i spěchá jubilea toho vjistiť ~~.....~~“

Tu má duše vzmužila se; ke dveřím jsem vzkřikl: „Prase,
umění když sbíráš současně, dál kliku amarně drť;
abych vyhodil tě — to, žasné; však kritikům medávám
ocasné!

Že však přitáhlo tak předčasně —
je teprv hodina a čtvrt,
tě vpustím“ — a poté dveřní otevřel jsem čtvrt —
však na prahu, ni smrt, ni ~~.....~~“

Pouhá tma se za prahem jen šklebí. Mysle, že to asi v lebi
nemám v pořádku, když stále osamocen jsem a hrd,
neb že propadl jsem bludu na dně činžáku v svém sudu,
zlobě popustil jsem pudu, zaklěl odúmrtí
českým magnátům — a ozvěna zní: „Odúmrtí
všem tímto psům a pak třeba ~~.....~~“

Vrátil jsem se do své dílny, chtít být ráno velmi pilný,
když slyším znovu trochusilněji brát za kliku.
„Jistě, protivná mi strana zvědět chce, zda rozebrána
jest edice u sluhy pekla Pána!
Teď ale bez všech cavyků dej, chlape, zazvonit si hrana!
Až najdu tě, tvá smrt!
Buď venku kdos, čirpouhý ~~.....~~“

Vyraziv pak prudce dveře špatřím, jak se ké mně běře
starodávný HAVRAN, ne však z dob, v nichž štořáťal Zibrť,
z dob zbožných kdysi, aspoň podle jména!“

„Kéž bych byl nohy své vzal na ramena!“
Neb tato držka otjemená, k níž rozumí volá: škrtí;
si sedla jen a víc už ~~.....~~!

V dirce vlasteneckou měla kytku;
na ruce, jež vznesla mi vizitku, rukavice, Made in Weipert
a na oku stkvěl se jí monokl; pod ním na vestě zaš čokl,
který mokl, pán když v audienci hrd,
směl s králem promluvit jen malý ~~.....~~!

Návštěva ta jméno měla zvučné,
duchl a tělo nestejně však tučné;
medvěd, jemuž domovem je blankyt brt.
Klerikálně smýšlel zdárně; prospívaje v Lóži liberálně
ke žní demokracie též vložil srp.
Na čisté ruce strany hrd,
syjůj občas pouštěl ~~.....~~!

Profil monstra toho vubec mnohostranný
byl a sedmá velmoc hany naň nesmí vytroušit, ni čtvrt;
vychytav v české louži všechny štky,
zas v duchy živé vzkřísil nebožtky
(když pucováli kliky zažíval) a zvrť plán každý,
jenž vrchním jenerálním ředitelům ztížil ~~.....~~!

Konzervativního havran zjevu, činnost hned v mém zvýšil
střevu

ceremoniálním podle Gutha chováním
i názorem světovým, což obé pro mne smrt. —
„Ač ti mozek spadnu! v játra, nehleď na mne, snobe, spatra,
každý idol tvůj jsem dávno v srdci škrt —
rci mi, k spasení-li tvému slít Bůh též co chrt?“
Havran zaskuhra!; „Dosud ni co ~~.....~~“

Žas jsem nad tím v zlatu plazem,
který pohovořit přišel s dikobrazem,
metafyzickou poválet přítom drť.
Ač přec dobře vím, že zjihli i velební starci u nás bibli,
„na pokrok se, synu, vybli!“ v programu-li měli jenom čtvrt;
ale ten zde Boha předem škrt
a říká si: už ani ~~.....~~!

„Dolčva,“ myslím, „chodí s skobou, tchoří
a intelektuálové či profesoři,
když na dědictví otců pravičák je hrd.
Kde, smečka robí cós a kuje, ten zde nemyslí na štátuje,
pluje současnosti na vlnách jen á hrd,
královský dějin pohyb velebě a mrd,
přírody cíl mu pouhý ~~_____~~“

Zjevem jak velmož finanční či uhlobaron,
stejně jak emigrant neb vyvolený Aron
svě rasy původ předem škrt;
v mecenáše rád hrál si při kopané;
yc přízni davu stanul slibem ceny plané,
však přiděl k tvorbě jedincům byl škrt.
do světa vytrouben nemaje ten daru. ~~_____~~

Tvář druhou avantgardním duchem zovou,
kdož z žlabu stejného s ním zobou;
též kapitál jim mocný správně ztvrd.
V žurnálech oficiálních svůj vikýř otevřel tento pasovaný
rytíř

božího šklepa, cvikýř, jenž osud lidu rád by zvrť
a jemuž česká kultura je pouhý ~~_____~~

Uvažuje takto nad záhadným ptákem,
řecí obvyklou tam pod křížovým hákem
mluvit ponukl mne náhlý vtípu vrt:
„Ein seltsamer bist du, Rabe, Gast!
Warum Maul halten? Hinaus mit dem Rast!“
Však tuše past, pták zobák sešklebil jak smrt,
zvuk nevydal, ni ~~_____~~?

zrak strnulý vyvaliv po školsku. —
Dím: „Nu, zkusíme to po polsku;
snad, chlape, fašounsky jsi hrd
a třeba pohanět ti religijny pogon,
oswicensia publicznego ogon
a pod nosem ti po světsku zvířít mrd?“
Přízrak jen strachy vypustil svůj ~~_____~~;

Bzdícího ptáka vřida, an tu se k otevření nemá mluvícího
pantu,
dál nedošel jsem k esperantu a zlobou ještě víc jsem ztvrd.

Čas létl kol, v něm cizí brach
mlčením vzájemným svůj šklepal strach,
brků svých rozložil lysou čtvrt,
dál přestal vypouštěti ~~_____~~.

Nad hostem záhadným však medituje
řekl jsem v duchu: „Tu je sluha snad, jež následuje smrt;
přílišně as, když byl jsem malým hochem
nad žaltářů jsem vysedával fochem
a ten, jež popsal páter Martin z Kochem,
z očistce na zem prodral se co krt,
ohcň však proměny za ~~_____~~“

Neb — jak je možno čisti a což okultisté jisti —
astrál nečistý zde ve hmotu se zvrť:
myšlenky, jež nčunes jsem děle,
z známého Schwängerungseele
y fluidární proměnily želé fyzické materie čtvrt,
již přízrak přede mnou tak náležitě ztvrd,
že s hlukem vydávat svůj může ~~_____~~.

Však možno též — a kdo ví? — že velká Lóže loví
tak, co podvědomí poví, když poutník zaškobrt. . .
Či důkaz tu mi dává k staru velitel vatikánských grimoirů,
že s mágem černým y páru co věrný krácím chrt
i tam, kde srovnávací náboženské vědy vrt
z defilé bohů prastarý vylovil ~~_____~~“

A usednuv na vřtačku, dál uzávřel svou klapačku
tento host jak žížala, již zhltnouti chce krt.
Už jsem své těšil nervstvo, že kdys, až dojde ministerstvo
pro neprodané knih mých zvěřstvo,
jež zatím nákup škrt,
teprve zmizí z dílny i ON, co chrt,
Však chlap ten di: A to zas ~~_____~~!

An čumí dál na mne s otevřenou hubou,
přestal jsem naději vyhrávat tubou
a říkám: snad na kavárenský přišel jen drb;
vždyť kumštýři se znají a vědí, kde nového cós mají
ve státní tepluše či na ubornaji za obraz viset, či prt,
jakým je vůbec soudobý ~~_____~~;

Když dál však trouba dřepce běz vytážením měšce,
největší fajfku nacpal jsem, zednickou škrt

a dým mu pouštím k tváři:

„Počez, zda OSUD sváří!

dál národ s církví, Demlem, stúdiáři, s přáteli, jež jsem škrt,
a v cesty uvede, z nichž byl se zvrt,
a na nichž odér vái, jež skýtá ~~_____~~“

Rka to, k havranu blíže jsem pošel;
jenž nehybný, jak by byl pošel,
a otázkou mou schvátila, ho smrt...

Marně jej vábím ve noční tiš, aby už opustil hřidelů skrýš,
marně jak Volná myš, vírou by zhrd,
lákám jej — jak mramor ztvrd...

Už z něho nelze ani ten ~~_____~~

Tak jsem seděl nad dohady, marňe z dýmek poutšče smrady
na ptáka, v němž mnohých symbol v jeden útvar ztvrd.

Klísl jsem až k autodafé — černě vařiy sobě kafe —
zvědav na hosta, zda háfe něco jiného než ~~_____~~,
strašlivou mu vymyšleje smrt,
nezná-li víc, než pouhý ~~_____~~.

„Pitomče,“ dí, „mene tekcl, ač jsi říman nebo z pekel,
ač už knižní značky sbíráš jako prt —
odpověz, zda v této zemi z tváři, z kterých stále zle mi,
korupci sebere šlemy diktátor, jenž hrd,
a vrtichvostům chvostů zárazí lojalní mrd?“

Havran dí: už víckrát ~~_____~~!

Soudě podle nálitého uhra hádám, chlap že prorocky už skuhrá
neb že bezpochyby mystický se z něho deré ~~_____~~ —

„Chudáku,“ dí, „luštíš taje politicky silně u partaje,
módní jazzband která hraje, po němž zitra prd?
Od níž jedinec dob příštích čeká smrt?“

Však havran děl: Už ani ~~_____~~!

Bib ten, na bzdění svém maje pouze dosti,
ponuki mne ke krutosti hledem chladně příšerným jak smrt.

„Járku, chlape, nečum jako mamlas,
projev se co Teige nebo Harlas,
ukaž směr, který jsi v kumštu předem škrt
řekni, o který jsi ism' nejdál zaškobrt!“

Havran dí: „Vše pouhopouhý, byl jen ~~_____~~“

„To diš jistě na zálohu, k mluvení že měl bys vlohu,
kdybych řeč svou v krákání tvé zvrt!
Leč chci zřetelněji, když se smráká,
vesclejší zaslechnouti píseň ptáka, nejen havrana, jenž kráká
jako střelba z Brd!“ —

Však havran dál jen ~~_____~~.

Leč zaražen nad tím, co jsem právě řekl,
havran drobet ve svém srdci změkl,
zaskuhral cos jiného než ~~_____~~:

„Duchem touží katolicky,
lidské s láskou vítěj vždycky
nický, morálku jich obíhaje věrně jako chrt;
z umění znej jenom malbu,

neb pouhý dřeva, tradic vrt
pro národ znamená dnes pouhý ~~_____~~!“

Zdalo se, že po té havranově řeči
téměř ve vztekliny zajdu křečí
nad tou radou, životům jež vesměs značí smrt;
kles jsem zničen na kanape,
nad výzvcu, jež v srdce drapc jako v hlinu krt,
výzva pitomá jak ~~_____~~.

„Bídny plaze,“ vzkřiknu, „ksakru, na ohnivou táhni na kru!
Vlivného ač nemám strejdu, nějak už švuj život přejdu;
věřím, co mstitel že vzejdu,

tvému rodu, obludo, pro smrt!
Nezlákáš mne k svému žlabu, zásad svých bych škrt!“
Havran dí: „Už vícekrátě tedy — ~~_____~~!“

Načež překlídně se jinam ulebedi;
na tuk pilně stfádaje dál medi
sobě v službách veřejnosti, chován jak vzácné rasy chrt;
v institucích stejné ceny k spouštěkotu zvč fený
tento havran stáří přiblbčný,
novým vlasti špuntům slouže za vývrt. —
Však já, dalek vezdy pláče,
typ zde zkoumav národního zátkopáče
nejtučnější vypouštím mu k haně ~~_____~~!

VLÁDISLAV VAŇČURA

HAVRAN

Že časů, kdy se nosily krinolíny a klobouky s krajkami, žil v americkém městě Baltimoru básník. Žil jako žiji všichni dobří chlapi. Pracoval, věřil, že se má svět řídit ušlechtilými zásadami, byl stálý v lásce a prudký, pokud šlo o polibky. Jeho milenka se jmenovala Lenora. Táhl ji na dvacátý rok, když se znenadání (právě týden před svými narozeninami) rozstala. Za několik hodin byla na smrt a básník si nevěděl jiné rady, než povolal k nemocné lékaře. Když se to stalo, přišli do jeho domu čtyři staří lišáci. Prvý byl bradatý, druhý čepičatý, třetí podšitý a všichni dohromady připomínali podobu těch prohaných mastičkářů, kterou jste uvyklí vidat na starých rytinkách. Rozumí se, že nikdo z nich neměl, jak se ukáže, za groš svědomí. Šlo jim o všechno možné, jen ne o boj se smrtí. Naopak, zdá se, že stáli na její straně, neboť když měli podat lék, vytasil se nejstarší s jakýmsi ničemným dryákem, otevřel Lenoře zařaté zoubky a násilím jí vpravil do úst tři krůpěje jedu. Sotva je Lenora pozřela, upadla do mdlob, které se podobaly smrti. Nedýchala, její ústa nabyla sinavé barvy a srdce v hloubi nádherných prsou se sotva zachvívalo.

„Skoro bych řekl,“ pravil bezectný lékař, „že je jí lépe než kdykoliv předtím. Nikdy nebyla tak tichoučká, nikdy nevbuzovala tolik lásky jako teď.“

Nešťastný básník byl bez sebe bolestí, ale když zaslechl ten výsměšný tlach, měl věru co dělat, aby nevytloukl své pomocníky ze dveří.

„Vy sloto,“ křičel házeje za nimi klobouky, které zapoměli u lože nemocné, „táhněte mi k šípku, ať vás už nikdy nevidím!“

„Se mi zdá,“ odpověděl první z lékařů, „že se chcete zničit, pane! Se mně zdá, že vám už pranic nezáleží ani na té holčici! Nevidíte jste snad, že trpěla? A nevidíte, že nás je víc, ale vy že jste sám?“

Skončiv, zvedl mastičkář svůj klobouk, švihl jim několikrát o kolenou, aby jej zbavil prachu, a když si narovnal hřbet, táhl s ostatními o dům dál.

Nešťastný básník poctil své hosty ještě nějakým slovíčkem na rozloučenou, potom přirazil veřež a vrátil se k Lenoře. Běhl nad ní, nařikal, a tak je v pláči zastihl večer. Pozdní hodina odpovídala úderu zvonu a jeho hlas obcházel kolem přisvitu lampy. Tu se přiblížila tajemná noc. Básník naslouchal. Čelo v dlani, hleděl přítom na sochu bohyně moudrosti Pallas Athény, a opět na stín chvějící se s mihotáním

světla a opět do tváře své polomrtvé milény. Zžírán žalem snil s otevřenými očima a tu se mu zdálo, že slyší lehounké klepání na okno. Skla řinčela, ale tak tiše, že se zvuk podobal jen letu mušky. Tu básník otevřel okno. Vzápětí vletl do světnice havran. Černý pták s obroušenými křídly a s okrouhlými očima podobal se spíše přízraku než tvoru božimu. Létal sem a tam, nevěda, kde by měl spočinouti, a po mnoha třepetání snesl se na Athéninu sochu. Uhnízl se jí na hlavě, a zvednuv olysalý krk a otevřev sprostý zoban, jal se krákat: „Už víckrát ne! Už víckrát ne!“

Noc propůjčovala mu hrůzu, zmar skytl mu svůj děs a socha Athénina sloužila za sloup jeho nohám. Stál vysoko, jeho dráp klouzal po bělostném těle Athénině, spuštěné křídlo krylo jí tvář a tak se zdálo, že ten posel bojiš, že ten hřbitovní pták je vyvýšen nad moudrost a že jeho hlas vládne noci.

„Už víckrát ne! Už víckrát ne!“

Básník měl naplněno ucho tím skřehotáním a jeho duše se bála. Slyšel údery křídel, slyšel zvuk, který vzrůstal v nesmírné burácení letek, a zdálo se mu, že všechna krkavčí havěť, které narostl zobák, opakuje za svým havranem: „Už víckrát ne!“

Beznaděj podobala se věčnosti.

Ale v lidská srdce je vklena síla, jež je mocnější než každá moc. Někdy se nazývá jménem lásky, jindy pak jménem víry a je sám život. Je samo trvání, je jádérko, jež stále klíčí.

A tak, zatímco havran opakoval potřetí svou děsnou průpovědku, vzrůstala v básníkově srdci ta slavná setba života. Cítil, jak mohutní. Zřel opadávati přival hrůzy, zřel cípek šátku zachvívati se dechem Lenořiným, zřel neproměnný úsměv Pallas Athény, zřel lásku, jež neumírá, a bouřná vůle pohnula jeho údy. Tu se havran vzněsl se sochy a vzdaloval se těžkým letem.